

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Ніколенко Юлія Віталіївна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

ОЦІНКА ВПЛИВУ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПРИБУТКОВІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки ІІ курсу
групи БС.м.-91а

(підпис)

Ніколенко Ю. В.

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис)

Ніколенко Ю. В.

Керівник к.е.н., доцент

(підпис)

Кривич Я. М

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи магістра
на тему «ОЦІНКА ВПЛИВУ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПРИБУТКОВІСТЬ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
студентки Ніколенко Юлії Віталіївни

У сучасних реаліях питання управління прибутком стає все більш актуальним, оскільки банківський прибуток виступає головною метою діяльності суб'єктів фінансового ринку. З цієї причини визначення сутності категорії «прибуток» банку, факторів, що на нього впливають та шляхів підвищення прибутковості є необхідною передумовою розвитку економіки країни. Дослідження даної категорії є вкрай важливим, оскільки банківський прибуток необхідний для створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій. Прибуток банків також є необхідною умовою для успішного проведення наступних емісій і збільшення капіталу, котрий дає змогу розширити обсяги і поліпшувати якість наданих послуг. Так як банківська система є невід'ємною складовою механізму розвитку економіки, вкрай важливим є її стабільність, яка порушується з настанням банківських криз. Саме тому питання дослідження прибутку, механізмів управління ним, оцінки впливу кризових явищ на прибутковість банків та шляхів підвищення прибутковості залишається актуальним.

Мета кваліфікаційної роботи. Метою роботи є дослідження науково-методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо оцінки впливу кризових явищ на прибутковість банківської системи.

Об'єкт дослідження. Об'єктом кваліфікаційної роботи є економічні відносини, що виникають у процесі управління прибутком банку в кризових умовах.

Предмет дослідження. Предмет кваліфікаційної роботи – інструментарій управління прибутком банку в кризових умовах.

Інформаційною базою дослідження виступали навчальні підручники, наукові публікації з обраної тематики, монографічні дослідження, періодична економічна література, фінансові звіти аналізованих банків та звіти Національного банку України.

Основний результат роботи полягає в систематизації підходів до трактування понять «прибуток», «криза банку», «банківська криза», здійсненні аналізу факторів впливу на прибуток банків, обґрунтуванні підвищення ефективності діяльності банківських установ за рахунок використання онлайн-банкінгу.

Результат апробації основних положень кваліфікаційної роботи: Кривич Я. М., Ніколенко Ю. В. Систематизація підходів до визначення поняття «Прибуток банку» / Я. М. Кривич, Ю. В. Ніколенко // матеріали V Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції : (м. Суми, 19–20 листопада 2020 року) / Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету. – Суми : Сумський державний університет, 2020., с.39-40

Ключові слова: прибуток банків, криза банку, криза банківської системи, фактори впливу на прибуток, управління прибутком, інтернет-банкінг

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 63 сторінках, з яких список використаних джерел із 79 найменувань. Робота містить 13 таблиць, 12 рисунків, а також 2 додатки.

Рік захисту роботи – 2020 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ (науковий ступінь, учене звання)

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
студенту II курсу групи БС.м.-91а
Ніколенко Юлії Віталіївні

1. Тема роботи «Оцінка впливу кризових явищ на прибутковість банківської системи»
затверджена наказом по СумДУ № 1843-III від « 01» грудня 2020 року.
2. Термін подання студентом закінченої роботи « 12» грудня 2020 року.
3. Мета кваліфікаційної роботи: дослідження науково-методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо оцінки впливу кризових явищ на прибутковість банківської системи.
4. Об'єкт дослідження: економічні відносини, що виникають у процесі управління прибутком банку в кризових умовах.
5. Предмет дослідження: інструментарій управління прибутком банку в кризових умовах.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах фінансової звітності банків, звітів НБУ, навчальних підручниках, наукових публікаціях з обраної тематики, монографічних дослідженнях, періодичній економічній літературі.

7.Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
1	Теоретико-методичні основи управління прибутковістю банківської системи	07.12.2020
2	Напрямки удосконалення інструментарію оцінки та управління прибутком банку	09.12.2020

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра:
 У розділі 1 необхідно з'ясувати економічну сутність поняття «прибуток» банківських установ як базової економічної категорії в досліджуваній сфері; визначити фактори, що впливають на прибутковість банків; розглянути поняття «криза банку», «криза банківської системи» та їх вплив на прибутковість.
 У розділі 2 проаналізувати фінансові результати вітчизняного банківського сектору (2015-2020 рр.); розглянути механізм управління прибутком банку на основі факторного аналізу; розробити шляхи підвищення ефективності діяльності банківських установ в умовах кризи(COVID-19) за рахунок онлайн-банкінгу.

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання: «16»вересня 2020 року

Керівник кваліфікаційної роботи _____
 (підпис)

Я. М. Кривич

Завдання до виконання одержав _____
 (підпис)

Ю. В. Ніколенко

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1 Теоретико-методичні аспекти управління прибутковістю банківської системи..	9
1.1 «Прибуток» банківських установ, як базова економічна категорія в досліджуваній сфері.....	9
1.2 Оцінка факторів, що впливають на прибутковість банків.....	13
1.3 Поняття «криза банку», «криза банківської системи» та їх вплив на прибутковість.....	17
2 Напрямки удосконалення інструментарію оцінки та управління прибутком банку.....	22
2.1 Аналіз фінансових результатів вітчизняного банківського сектору (2015-2020 рр.).....	22
2.2 Управління прибутком банку на основі факторного аналізу.....	34
2.3 Підвищення ефективності діяльності банківських установ в умовах COVID-19 за рахунок використання онлайн-банкінгу.....	43
Висновки.....	51
Список використаних джерел.....	54
Додаток А Систематизація підходів до визначення поняття «прибуток».....	63
Додаток Б Систематизація підходів до визначення понять «криза банку» та «банківська криза».....	65

ВСТУП

У сучасних реаліях питання управління прибутком стає все більш актуальним, оскільки банківський прибуток виступає головною метою діяльності суб'єктів фінансового ринку. З цієї причини визначення сутності категорії «прибуток» банку, факторів, що на нього впливають та шляхів підвищення прибутковості є необхідною передумовою розвитку економіки країни. Дослідження даної категорії є вкрай важливим, оскільки банківський прибуток необхідний для створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій. Прибуток банків також є необхідною умовою для успішного проведення наступних емісій і збільшення капіталу, котрий дає змогу розширити обсяги і поліпшувати якість наданих послуг.

Так як банківська система є невід'ємною складовою механізму розвитку економіки, вкрай важливим є її стабільність, яка порушується з настанням банківських криз.

Саме тому питання дослідження прибутку, механізмів управління ним, оцінки впливу кризових явищ на прибутковість банків та шляхів підвищення прибутковості залишається актуальним.

Метою даної роботи є дослідження науково-методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо оцінки впливу кризових явищ на прибутковість банківської системи.

Для досягнення поставленої мети вирішуються наступні завдання:

- з'ясувати сутність поняття «прибуток» банківських установ, як базової категорії в досліджуваній сфері;
- визначити фактори, що впливають на прибутковість банків;
- розглянути поняття «криза банку», «криза банківської системи» та їх вплив на прибутковість;

- проаналізувати фінансові результати вітчизняного банківського сектору (2015-2020 рр.);
- розглянути механізм управління прибутком банку на основі факторного аналізу;
- розробити шляхи підвищення ефективності діяльності банківських установ в умовах кризи COVID-19 за рахунок онлайн-банкінгу.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі управління прибутком банку в кризових умовах.

Предметом дослідження є інструментарій управління прибутком банку в кризових умовах.

У процесі виконання роботи були задіяні наступні методи дослідження:

- табличний – для представлення даних у таблиці
- графічний – для наочного представлення аналізованих даних;
- узагальнення та систематизації – при дослідженні сутності понять «прибуток банку», «криза банку», «криза банківської системи», визначенні факторів, що впливають на прибуток банків;
- статистичного аналізу – при оцінці та аналізі прибутковості банків.

Питання оцінки прибутковості банків є досить актуальним, тому йому приділяють багато уваги такі зарубіжні науковці як І. Ансофф, Є. Стоянова, та вітчизняні – О. Криклій, І. Бланк, А. Поддєрьогін та інші. Інформаційною базою дослідження виступали навчальні підручники, наукові публікації з обраної тематики, монографічні дослідження, періодична економічна література, фінансові звіти аналізованих банків та звіти Національного банку України.

Основний результат роботи полягає в тому, що проведений аналіз впливу факторів на прибуток є підтвердженим, а також запропоновані шляхи підвищення ефективності діяльності банківських установ за рахунок використання онлайн-банкінгу.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

1.1 «Прибуток» банківських установ, як базова економічна категорія в досліджуваній сфері

Аналіз накопиченого теоретичного матеріалу з досліджуваної проблематики показав, що у науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення сутності поняття «прибуток».

На підставі здійснених досліджень авторкою систематизовано науково-методичні підходи до визначення поняття «прибуток», зокрема більшістю авторів вона трактується як (Додаток А):

- сукупність основних характеристик (Бланк І. А.[1]);
- результат капіталу (Волкова І. А., Калініна О. Ю.[2], Білик В. О.[3]);
- показник результативності роботи банку (Кочетков В. М., Омельченко О. В.[4], Біла О. Г.[5], Мец В. О.[6]);
- дохід (Стельмах В.С. [7], Криклій О. А., Маслак Н. Г.[9], Завгородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С.[10], Азаренкова Г. М., Журавель Т. М., Михайленко Р. М.[11], Алексеєнко Л. М., Олексієнко В. М.[12]);
- частина додаткової вартості (Пилипчук О. В.[13], Поддєрьогін А.[14], Мочерний С. В.[15], Філімоненко О. С.[16]).

Спираючись на результати вивчення теоретичного матеріалу, щодо сутності прибутку, можна підсумувати, що загалом усі автори описують прибуток як перевищення доходів над витратами. Проте, на нашу думку, найбільш точним є визначення О. А. Криклій та Н. Г. Маслак, адже тут ще й згадується про «ризик ведення підприємницької діяльності».

З огляду на вивчений матеріал, надамо власне визначення даної економічної категорії: «Прибуток – це основна мета банківської діяльності, що показує результати роботи банків, шляхом перевищення доходів над витратами, з урахуванням ризиків у діяльності»[17].

Пропонований автором підхід, на відміну від існуючих, враховує ризики у діяльності банків та зазначає, що дана економічна категорія є основною метою банківської діяльності.

Економічну сутність прибутку можна також розглянути, спираючись на функції, які він виконує. Загалом у науковій літературі прийнято вважати основними функціями прибутку стимулюючу, розподільчу та оціночну.

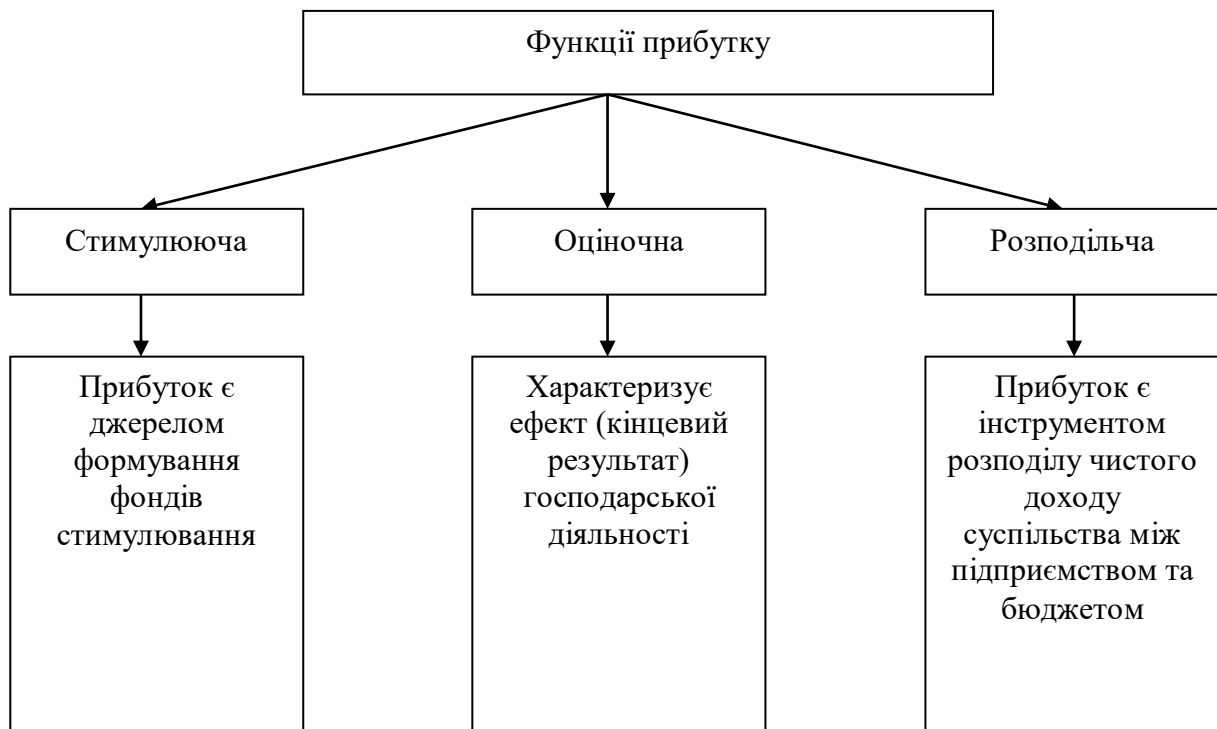

Рисунок 1.1 – Функції прибутку(систематизовано авторкою на основі [18])

Оскільки вищенаведені функції визначають роль прибутку в ринковій економіці, так як їх виконують і інші економічні категорії (ціна, заробітна плата та інші), то О. А. Криклій та Н. Г. Маслак до дійсних функцій прибутку відносять[9]:

- міру ефективності суспільного виробництва;
- міру накопичення;
- засіб регулювання переливу капіталу.

Детальну характеристику даних функцій можемо розглянути на нижче наведеному рисунку 1.2.

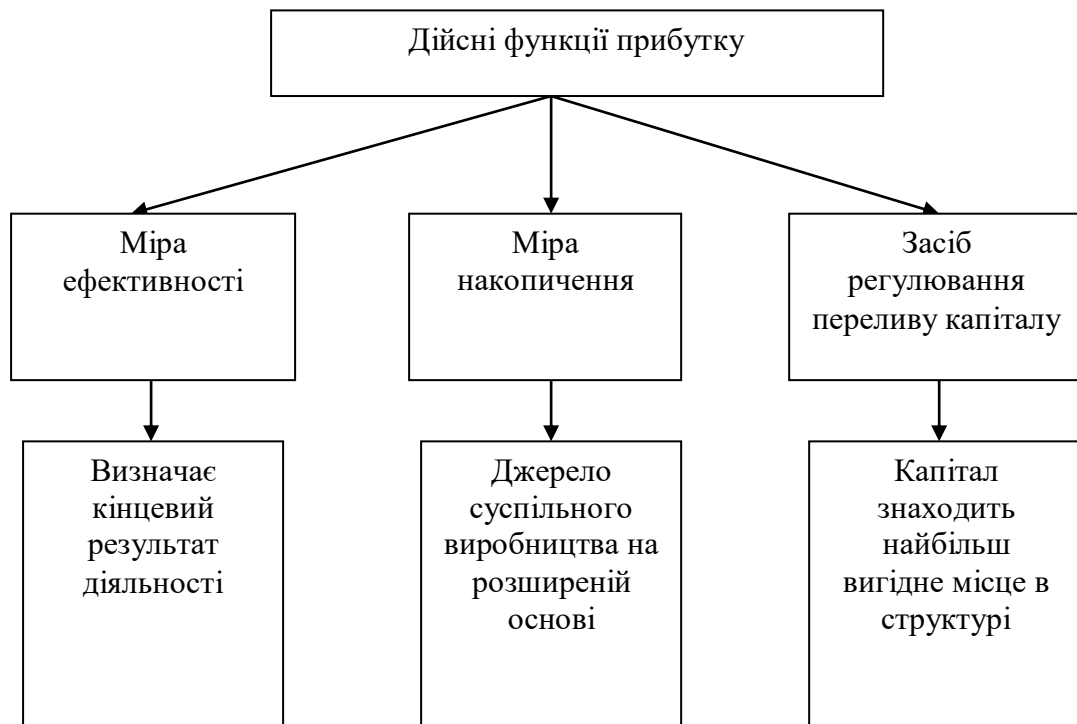

Рисунок 1.2 – Дійсні функції прибутку(систематизовано авторкою на основі [9])

О. А. Криклій та Н. Г. Маслак вважають, що остання функція створює сприятливі умови для розвитку підприємства. Основою розвитку виступає міра накопичення, а міра ефективності визначає рівень цього розвитку[9].

У свою чергу, Патарідзе-Вишинська М. В., пропонує виділити соціальну функцію прибутку. Ми вважаємо, що дана думка є цікавою, оскільки у всіх країнах існують соціально незахищені верстви населення, і підприємці б мислили зовсім по іншому, і перерозподіляли б отриманий у виробництві прибуток.

У країнах з розвинутою економікою існує така практика, оскільки держава підтримує дану ініціативу, шляхом зниження податків і наданням певних пільг підприємцям.

Таке нове бачення функції прибутку має бути перспективою запровадження і в Україні, адже вкрай важливо думати не лише про власний добробут[19].

Багато авторів своїх наукових працях розглядають роль прибутку в системі економічних відносин в умовах розвитку ринкової економіки(рисунок 1.3).

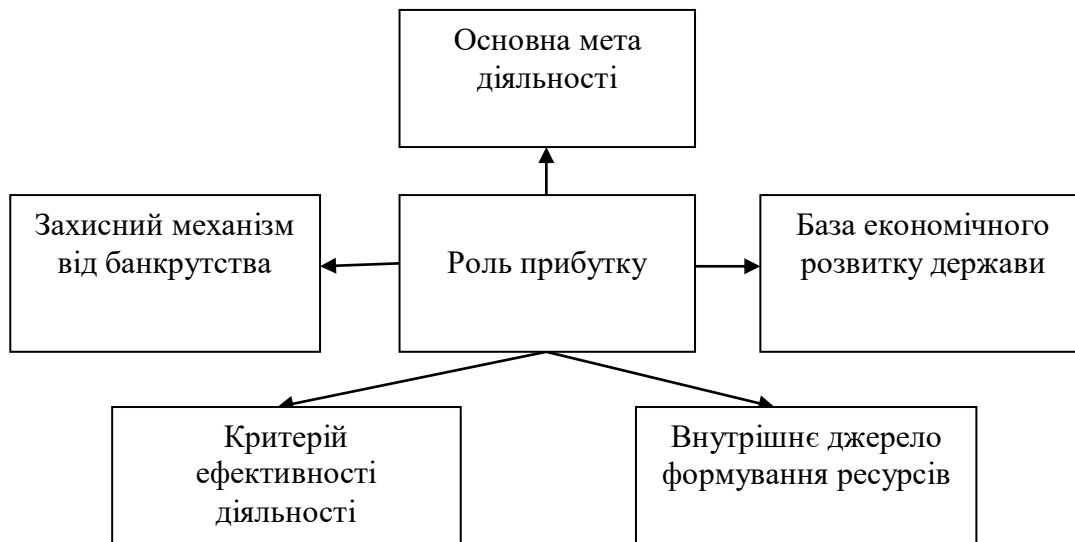

Рисунок 1.3 – Роль прибутку (систематизовано авторкою на основі [20-22])

Беззаперечно, прибуток є основною метою діяльності, адже саме він забезпечує добробут власників банківської установи. І протягом усього періоду існування банку власники намагаються максимізувати даний показник.

Також прибуток є базою розвитку держави, адже через систему податків наповнює бюджет. Це дозволяє державі виконувати покладені на неї функції та реалізовувати заплановані програми.

Звісно ж, прибуток – це ще й критерій ефективності діяльності банківської установи. Важко уявити існування банку в умовах ринкової економіки без отримання прибутку. Адже тоді такий банк є проблемним, і вимагає реорганізації чи ліквідації.

Варто також відмітити, що прибуток – основне внутрішнє джерело формування фінансових ресурсів. Із зростанням розміру прибутку банку зменшується потреба у залученні зовнішніх джерел фінансування.

Ну і, звичайно ж, прибуток виступає з функцією захисту банку від банкрутства. У кризових умовах банківським установам значно простіше функціонувати, якщо рівень генерування прибутку високий.

Прибуток банківських установ генерується у результаті здійснення кредитних, розрахункових та грошових операцій. Він є джерелом виплати дивідендів акціонерам, створення фондів банку, базою підвищення добробуту

банківських працівників [23].

Прибуток банку складають:

- прибуток від основної діяльності;
- валовий прибуток (прибуток від основної діяльності + небанківські операційні доходи і витрати, відрахування в резерви, непередбачені доходи і витрати);
- чистий прибуток (залишається після сплати податку на прибуток).

Прибутковість банку напряму залежить від рівня доходів та витрат.

Доходами банку прийнято вважати грошові кошти, які надходять до банківської установи у результаті здійснення банківської діяльності. Розмір доходів має бути таким, щоб покрити операційні витрати, мати можливість наростити власний капітал та виплатити доходи акціонерам. Усе це значно підвищує авторитет банку та конкурентоспроможність на ринку[24].

У Правилах бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України витрати трактуються як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів чи збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу[25].

Перед банками постає чітка задача не тільки зменшення рівня витрат, але й підвищення доходів, для максимізації прибутку.

1.2 Оцінка факторів, що впливають на прибутковість банків

Прибутковість банківських установ виступає гарантією конкурентоспроможності банку та можливістю виходу із скрутного становища.

Прибуток банківських установ є результатом здійснення кредитних, розрахункових, грошових операцій банків та інших видів діяльності банку.

Загалом, прибутковість банківських установ залежить від доходів та витрат, проте на рівень прибутку впливає і величезна кількість факторів, які можна розділити на певні групи, що наведені на рисунку 1.4.

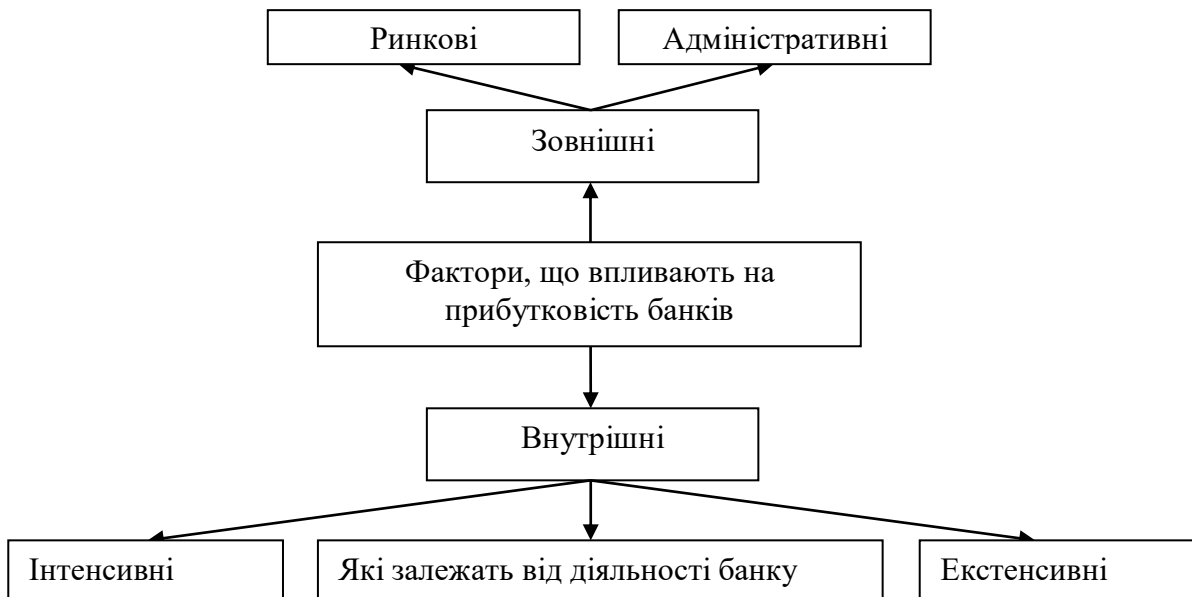

Рисунок 1.4 – Фактори, що впливають на прибутковість банків
(систематизовано авторкою на основі [9])

Детальніше розглянемо кожен групу факторів впливу.

Що ж стосується внутрішніх факторів, то тими стратегічними факторами, які залежать від діяльності банку М. Ревич вважає[26]:

1. Раціональну структуру комерційного банку. Очевидним є те, що структура управління повинна бути організованою та спрямованою на довгострокові цілі банку. Адже маючи конкретно поставлені цілі, банк буде намагатися їх досягнути, тим самим нарощувати свої прибутки при їх досягненні.

2. Високу якість ризик-менеджменту і маркетингову активність. Орієнтуючись на світовий досвід, варто зазначити, що західні банки досягли свого розвитку завдяки активній маркетинговій діяльності та системі ризик-менеджменту. Адже саме впровадження маркетингових підходів сприяє зростання конкурентоспроможності банку, що вирізняє банк поміж інших. У результаті цього число клієнтів банку зростає, і велід за цим зростає банківський прибуток. Якщо ж говорити про систему ризик-менеджменту, то виявлення ризиків, їх оцінка, мінімізація та шляхи зниження дозволяють банку відгородитися від неочікуваних збитків, тим самим підтримуючи свої прибутки.

3. Кадровий потенціал комерційного банку. Якісний та грамотний фаховий склад банку, надає клієнтам усі необхідні фінансові послуги та поради, а також задовольняє усі потреби. Звернувшись одного разу до банку, і залишившись повністю задоволеним рівнем обслуговування та обізнаності банківського персоналу, клієнт обов'язково повернеться ще не раз. Тим самим кожен наступний візит клієнта до банку підвищує рівень прибутковості. І, навпаки, залишившись незадоволеним обслуговуванням, клієнт більше не повернеться до банківської установи, кількість клієнтів банку зменшиться і приведе до зниження прибутків.

4. Мотивацію праці банківського персоналу. Система премій та винагород зацікавлює банківській персонал ефективніше працювати. Залучивши більшу кількість клієнтів та надавши більшу кількість послуг, працівник банку отримує відповідні стимули. Проте тут йдеться не лише про зростання прибутковості банку через збільшення кількості наданих послуг клієнтів, а ще й через зниження можливості шахрайства співробітників.

Іншими ж внутрішніми факторами впливу на прибуток є інтенсивні та екстенсивні.

Екстенсивними вважаються ті фактори, які відображають обсяг ресурсів. Прикладом може бути кількість регіональних підрозділів. Адже зростання кількості банківських відділень дозволяє залучити більше клієнтів, тим самим примножуючи свої прибутки. Також тут можна сказати про зміну обсягів ресурсної бази. При зниженні обсягів ресурсної бази банків обсяги прибутків також знижуються, і навпаки.

Інтенсивними ж факторами є ті, які показують ефективність використання ресурсів або сприяють цьому. Прикладом є впровадження прогресивних технологій. Час не стоїть на місці, все рухається вперед, і для клієнтів є важливим удосконалення банківських технологій. У XXI столітті більшість клієнтів банку хочуть скористатися їх послугами не виходячи з дому. Допомогою в цьому стає інтернет-банкінг. Адже в тебе не має потреби стояти в чергах, щоб здійснити ті чи інші банківські операції. Ти можеш зробити все це сам вдома за допомогою

додатку на гаджеті та декількох кліків. Це значно економить час. Але банк в свою чергу примножує прибутки від кількості здійснених операцій клієнтами в мережі інтернет.

Окрім внутрішніх факторів впливу на прибутковість існують ще й зовнішні, які не залежать від самого банку, проте всіляко впливають на прибутки. Такі фактори можна розподілити на ринкові та адміністративні.

Ринковими факторами варто вважати:

1. Фазу економічного циклу, у якій перебуває країна. Не новим явищем у фінансовому існуванні країни є кризи. Цілком зрозумілим є те, що у кризовий період доходи населення знижуються, кількість неплатежів зростає, тим самим прибутки банків знижуються. У результаті цього структура розміщення активів погіршується, значно знижується надійність банків, і зростає кількість банкрутств.

2. Конкуренцію на ринку банківських послуг. О. Криклій та Н. Маслак вважають конкурентну боротьбу «важливим фактором впливу на прибутковість банків»[9]. І це є цілком справедливим. Адже існує велика кількість банківських установ, і для того щоб примножувати свої прибутки, банк має бути кращим за своїх конкурентів, мати свої конкурентні переваги, постійно удосконалювати свої технології, підвищувати систему ризик-менеджменту та прагнути до першості.

3. Економічну стабільність в державі. Таким несприятливим фактором можна вважати інфляцію – зростання загального рівня цін у країні впродовж певного періоду, що супроводжується знеціненням національної грошової одиниці [27, с. 75]. Інфляція знецінює всі доходи й нагромадження банківських установ. В умовах інфляції прибуток використовується на поповнення обігових коштів.

4. Валютну політику держави. Мають бути створені умови довіри саме до національної валюти, як внутрішньої економіки, так і іноземного бізнесу. Обсяг валютних резервів НБУ має забезпечувати самостійність комерційних банків. Також має регулюватися експорт, адже саме тоді відбудеться повернення іноземної валюти в країну.

Зовнішніми адміністративними факторами є:

1. Відсутність правової бази. Адже саме цей фактор сприяє зменшенню ризиковості банківських операцій, у результаті чого збільшуються доходи.
2. Податкова політика країни. Даний фактор створює умови соціальної справедливості, та пов'язує інтереси держави та банківського сектору[28].

Фактори, які впливають на прибуток комерційного банку, є багаточисельними, але фактично, прибутковість банку залежить від доходів та витрат[29, с. 34].

Варто також зазначити, що прибутковість банківських установ залежить не тільки від доходів та витрат, а ще й від капіталу. Ці величини взаємопов'язані і доповнюють один одного.

Демчук Н.І. та Коваль А.М. вважають, що прибутковість комерційного банку відіграє важливу роль як у діяльності самих банків, так і у фінансовій системі країни. Без належного рівня прибутку здатність банку виконувати свої функції знижується. Так як банківська діяльність заснована на довірі, то у разі підривання довіри до банку, все інше також дуже швидко руйнується [30, с. 22].

1.3 Поняття «криза банку», «криза банківської системи» та їх вплив на прибутковість

Банківська система є невід'ємною складовою механізму розвитку економіки. Тому вкрай важливим є її стабільність. Зазвичай порушення цієї стабільності пов'язують з виникненням банківських криз, які виникають як на мікрорівні (рівні окремого банку), так і на макрорівні (рівні банківської системи в цілому).

На підставі здійснених досліджень авторкою систематизовано науково-методичні підходи до визначення понять «криза банку» та «банківська криза», зокрема більшістю авторів вони трактується як (Додаток Б):

- нездатність банківської системи виконувати свої функції (Стубайло Т.[31], Ковальова А. [32], Петик Л. [33], Девіс Е. Ф., Карім Д. [34]);
- банківська паніка (Каломіріс Ч. У. [35], Даймонд Д., Дібвіг Ф. [36]);
- значне скорочення депозитної бази (Ліндрен К., Гарсія Г., Саал М.[37], Арріка Д. Д.[38]);
- різке погіршення стану (Голуб К.[39], Ковзанадзе І.[40], Барановський О.[41]);
- сукупність проблем з ліквідністю та платоспроможністю (Сирота В.[42], Демігук-Кунт А., Детражіа І.[43], Капріо Г., Клінжебіель Д.[44]);
- ситуація (Хаген Ю.[45], Шпачук В.В.[46]).

Отже, під поняттям «банківська криза» в межах даного дослідження будемо розуміти стан банківської системи, за якого вона нездатна стабільно функціонувати та виконувати свої функції без підтримки наглядових органів, внаслідок погіршення якості активів, кредитного портфеля та ліквідності.

Слід зауважити, що поява банківських криз обумовлена певними причинами. Тому варто детально їх розглянути.

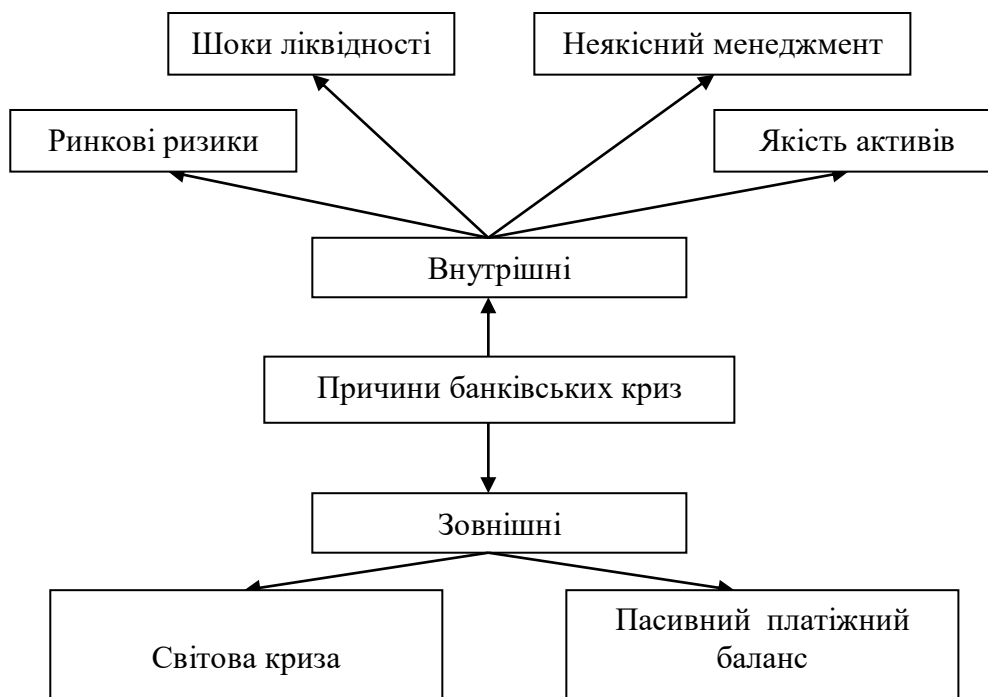

Рисунок 1.5 – Причини банківських криз (систематизовано авторкою на основі[47])

Бачимо, що виникнення банківських криз спричиняють як внутрішні, так і зовнішні фактори. Внутрішніми факторами є погіршення рівня ліквідності, погіршення рівня якості активів, ринкові ризики (процентні, валютні, фондові) та неякісний менеджмент (поглиблення криз через множення збитків, неправильне розміщення ресурсів, підвищений ризик операцій і посилення інфляції за рахунок надвисоких процентних ставок). До зовнішніх варто віднести світову кризу (зміна цін на експортному та імпортному ринку, висока вартість запозичення коштів на міжнародному ринку) та пасивний платіжний баланс (інфляція, дефіцит бюджету, уповільнення економічного зростання, високий по відношенню до ВВП борг, низька забезпеченість грошової маси золотовалютними резервами).

Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України у своїй аналітичній записці основними причинами банківських криз в Україні зазначає низький рівень довіри населення до окремих банків, недостатньо прозорий фінансовий стан значної кількості підприємств, недостатній розвиток фондового ринку, значні показники дефіциту державного бюджету та зовнішнього боргу(рисунок 1.6).

Рисунок 1.6 – Основні причини банківських криз в Україні
(систематизовано авторкою на основі[48])

Про ймовірність настання банківських криз свідчить динаміка системи індикаторів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Індикатори настання банківських криз (систематизовано авторкою на основі [49-51])

Група	Показники	
Макро-середовище	– зміна реального ВВП; – індекс споживчих цін; – рівень безробіття;	
Зовнішній сектор	– валовий зовнішній борг до ВВП; – темпи приросту експорту; – темпи приросту імпорту;	
Банківська система	Ресурси	темпи приросту депозитів; – частка вкладів населення по відношенню до активів;
	Активи	– темп приросту активів; – відношення кредитів до депозитів; – співвідношення проблемних кредитів до активів; – частка проблемних кредитів; – співвідношення власного капіталу до активів;
	Ліквідність	– співвідношення ліквідних активів до сукупних активів;
	Ризики	– співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до сукупних зобов'язань;
	Прибутковість	– рентабельність капіталу.

Зміна вищенаведених індикаторів є конкретним проявом настання банківських криз. Проте варто розуміти, що банківські системи різних країн мають свої особливості, і тому даний перелік є орієнтованим.

Оскільки, як раніше зазначалося, банківські кризи проявляються у нездатності банківського сектору виконувати свої функції, то звичайним наслідком є різке збільшення заборгованості в кредитних портфелях банків, зменшення вартості активів та зростання збитків банків.

Можна виділити два типи банківських криз: на макрорівні та макрорівні. Очевидним є те, що поява кризових явищ веде до зменшення прибутковості банків, і навіть може призвести до їх ліквідації чи ж реорганізації.

Кризи, які виникають на макрорівні, тобто рівні окремих банків, не завжди розповсюджуються на банківську систему в цілому. Ті банки, які втратили свої прибутки і збанкрутіли, або ж націоналізуються, або ж реструктуризуються.

Більш руйнівними є наслідки на макрорівні. Кризові явища спостерігаються у переважній частині банківської системи. Ця частина також націоналізується, і втрати держави на реструктуризацію не завжди компенсуються.

При кризі банківської системи великого значення набуває інфляція. Адже вона впливає на банки через відсоткові ставки та зниження депозитної ресурсної бази, зміну структури пасивних та активних операцій. Активи банків можуть рости під час інфляції, і може навіть зростати банківський прибуток, проте лише за умов підтримання відсоткової маржі на високому рівні. Для підтримки ж депозитів не обхідно значно підвищувати відсоткові ставки за вкладами клієнтів. У даному випадку банки можуть стикнутися з різким падінням прибутковості, якщо ліквідні та неліквідні довгострокові активи низькі, і через це існують обмеження за активними операціями.

Банкрутство одного банку за принципом «доміно» може викликати ланцюгову реакцію банкрутств банків, які тісно пов'язані між собою по лінії міжбанківського кредиту[52].

Основні шляхи вирішення проблем банківської системи України наведені на рисунку 1.7.

Рисунок 1.7 – Основні шляхи вирішення проблем банківської системи України (систематизовано авторкою на основі [47])

У свою чергу, НБУ пропонує приділити значну увагу здійсненню поточного моніторингу стійкості банківського сектора для операційного виявлення зростання негативних тенденцій у банківському секторі та вжиття ефективних заходів щодо їх подолання [53].

2 НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ БАНКУ

2.1 Аналіз фінансових результатів вітчизняного банківського сектору (2015-2020 рр.)

Розглянемо основні показники результатів діяльності вітчизняного банківського сектору у період 2015-2020 рр.(табл. 2.1)

Таблиця 2.1 – Основні показники результатів діяльності вітчизняного банківського сектору у період 31.12.2015-31.12.2019 рр., млн. грн. [54]

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
ДОХОДИ	199 193	190 691	178054	204554	243102
процентні доходи	135 145	135 807	124009	140803	152954
комісійні доходи	28 414	31 362	37138	50969	62057
результат від торговельних операцій	21 490	8 243	7224	1853	16225
інші операційні доходи	9 567	9 605	7264	8589	8147
інші доходи	2 729	3 946	1349	1809	2809
повернення списаних активів	1 848	1 728	1070	532	909
ВИТРАТИ	265 793	350 078	204545	182215	184746
процентні витрати	96 079	91 638	70971	67760	74062
комісійні витрати	5 846	7 182	9650	13159	18096
інші операційні витрати	12 991	10 920	11719	16800	11790
загальні адміністративні витрати	36 742	39 356	44202	53670	62936
інші витрати	0	3 089	15116	2011	2379
відрахування в резерви	114 541	198 310	49206	23758	10714
податок на прибуток	-406	-418	3681	5057	4769
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК/ЗБИТОК	-66 600	-159 388	-26491	22339	58356

Аналізуючи вищенаведені дані, варто зазначити що загалом фінансовий результат банків станом 2019 рік складає 58356 млн.грн., що на 124956 млн.грн. більше, ніж за аналогічний період 2015 року. За аналізований період доходи банківської системи зросли на 43909 млн.грн., у той час як витрати зменшились на 81047 млн. грн.

Можна побачити, що банківська система України у період 2015-2016 рр. була збитковою. Такі результати стали причиною зменшення загального рівня доходів та значного зростання витрат. Оскільки доходи від торговельних операцій знизились через збитки від торгівлі іноземною валютою та банківськими

металами. У даний період також спостерігається скороченням процентних доходів, обсяг яких порівняно з відповідним періодом минулого року скоротився на 62 % та станом на 01.01.2017 р. відповідав 8,24 млрд грн.

У 2016 році спостерігається значне збільшення відрахувань у резерви, сума яких станом на 31.12.2016 року склала 198 310 млн грн (за підсумком 2015 р. – 114 541 млн грн). Значні збитки банківська система зазнала у 2016 році переважно через зростання сум відрахування в резерви, які були зумовлені виконанням плану врегулювання діяльності АТ «ПриватБанк» в межах процесу націоналізації установи [55].

У 2017 році спостерігається загальне зменшення доходів банків України до 178054 млн.грн., що на 6,53% менше, ніж у минулому році. Аналогічно зі зменшенням доходів значно скоротилися і витрати на 145533 млн.грн, тобто на 42,1%. Водночас, витрати скоротилися на 42,1% – до 202,59 млрд. грн.

Фінансовий результат діяльності станом на 2017 рік був негативним та становив 26491 млн.грн. Загалом порівнюючи з минулим роком результати значно покращились. Проте все ж таки збитковість банківської системи пов'язана з високими відрахуваннями в резерви . Збільшення доходів протягом 2017 року пов'язане в першу чергу зі зменшенням відрахувань в резерви, обсяг яких скоротився на 149,6 млрд. грн., та станом на 31.12.2017 року складав 19206 млн.грн. Високий показник відрахувань в резерви на 01.01.2017 р. пояснюється резервуванням кредитного портфеля Приватбанку після переходу у державну власність.

У 2018 році банківська система не лише стійка, докапіталізована і прозора, а й вперше за п'ять років – прибуткова. У цей період переважно значно зростають доходи , за рахунок зростання комісійних та процентних доходів, а також скорочуються витрати, через значні зменшення відрахувань у резерви. У 2019 році банківська система продовжувала зміцнювати фінансовий стан. Чистий прибуток за рік становив 58356 млн. грн, що в 2,7 раза більше, ніж у 2018 році. Головними чинниками зростання прибутковості були рекордно низькі відрахування до резервів та висока операційна ефективність[54].

Вважаємо необхідних розглянути основні показники прибутковості банківської системи України(рис. 2.1).

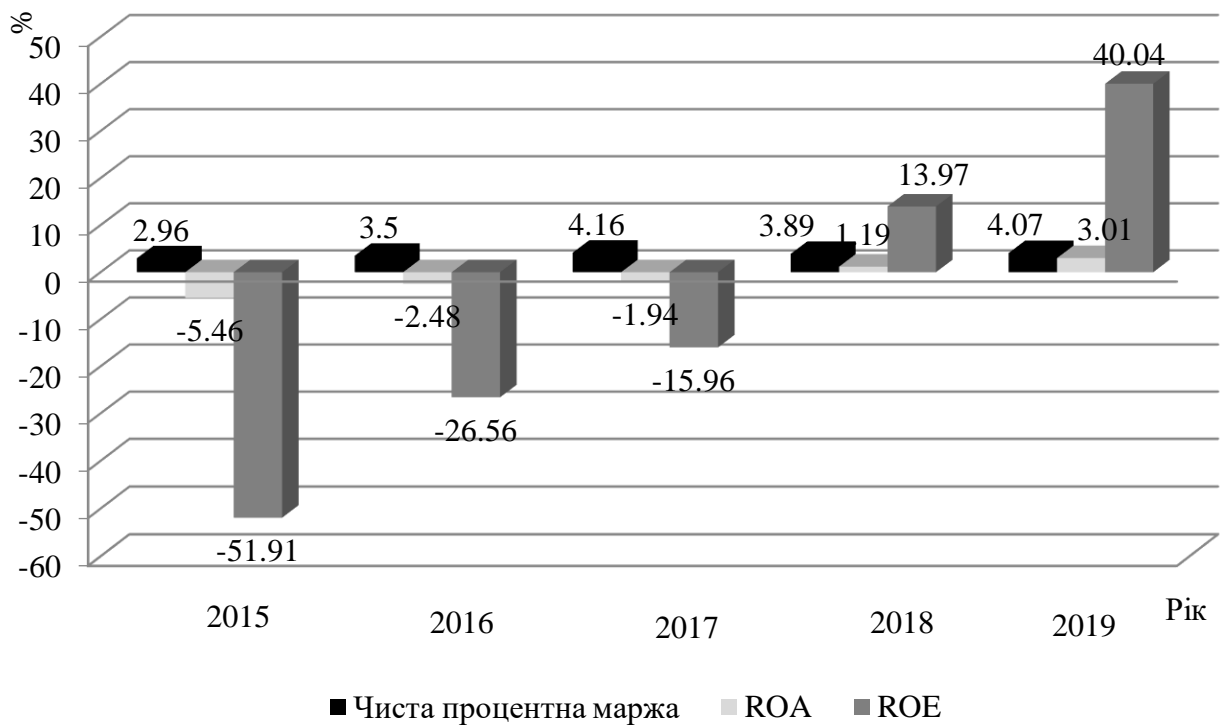

Рисунок 2.1 – Основні показники прибутковості банківської системи України за період 31.12.2015-31.12.2019 рр., %, (складено авторкою на основі[56,57])

Аналіз вищенаведених даних показує, що чиста процентна маржа за період 2015-2019 рр. збільшилась на 1,11%. Таким чином у банківських установ зростає здатність утворювати чистий процентний дохід, використовуючи загальні активи.

Протягом аналізованого періоду коефіцієнт рентабельності активів (ROA) змінюється від негативного значення у 2015-2017 рр. до позитивного, у відповідно 2018-2019 рр. Даний показник показує професіоналізм менеджерів, які підтримують структуру активів та пасивів, та внутрішню політику банку. Таким чином у 2015-2017 роках ресурси банківських установ використовувалися неефективно, що і призвело до негативного фінансового результату – збитку. Проте, вже в наступні роки значення даного показника суттєво покращилось, і станом на 2019 рік ROA становить 3,01%, що на 8,47% краще, ніж у 2015 році.

Така ж сама динаміка прослідковується і відносно показника рентабельності капіталу (ROE). Таким чином, банківська система України протягом 2015-2017 років була нестабільною та неспроможною раціонально розпоряджатися своїми коштами. Саме це і підтверджується збитковим результатом системи. Загалом у 2015 році на 1 грн. капіталу банківських установ припадає майже 52 коп. збитку. Проте ситуація значно покращується у 2018-2019 рр., коли банківський сектор отримував прибутки. І вже у 2019 році на 1 грн. капіталу банківських установ припадає 40 коп. прибутку.

Основною запорукою розвитку банківської системи України та стабільного функціонування є підвищення показників рентабельності активів та капіталу. Для цього банківським установам необхідно зменшувати рівень витрат та підвищувати доходи від не ризикових операцій[58].

Проаналізуємо фінансові результати за аналогічний період окремих банків, на прикладі ПриватБанку, Креді Агріколь Банку, Укрексімбанку та Юнекс Банку(табл.2.2). Обрання для аналізу визначеного кола банків обумовлене критеріями розподілу банків на групи: так ПриватБанк – банк з державною часткою, Креді Агріколь Банк – банк іноземної банківської групи, Укрексімбанк – великий банк та Юнекс Банк – середній банк.

Таблиця 2.2 – Основні показники результатів діяльності АТ «ПриватБанк» у період 31.12.015-31.12.2019 рр., млн. грн.[59]

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
ДОХОДИ	15 876	17 906	20 287	33 491	47635
процентні доходи	32 256	33 079	23 036	30 769	33840
комісійні доходи	6 043	10 968	14 609	14 002	24574
результат від торговельних операцій	7 037	940	2 163	65	7 588
інші операційні доходи	244	2 213	1 509	1 384	1 446
інші доходи	0	0	357	85	744
ВИТРАТИ	-38731	-153 733	43 233	20 702	15026
процентні витрати	-28 045	-29 065	18 373	14 002	14174
комісійні витрати	-1 717	-2 205	3 016	4 401	6 386
адміністративні та інші операційні витрати	-8 181	-9 287	22 934	13 543	14 664
відрахування в резерви	-7 439	-144 446	20 298	7 158	364
податок на прибуток	-39	518	19	-9	-0,3
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК/ЗБИТОК	216	-135 309	-22 965	12 798	32 609

Аналіз вищенаведених даних показує, що діяльність ПриватБанку за аналізований період досить динамічна. Станом на 01.01.2015 року банк отримав прибуток у розмірі 216 млн.грн., тоді як наступного року даний показник зменшився майже в 3,5 разів. На кінець 2016 року Приватбанк отримав збитки у 135309 млн.грн., проти прибутку 216 млн гривень станом на 31.12.2015 року. Основна причина цього – формування резервів під кредитний портфель (насамперед, під позики, видані банком для структур екс-акціонерів).

Діяльність банку протягом наступного року знову ж таки була збитковою, проте показник знизився до 22965 млн.грн.

Протягом 2018 року банк підвищив рівень прибутковості операцій і забезпечив досягнення 12 798 млн.грн., станом на 31.12. Наступного року також спостерігається підвищення прибутку до 32609 млн.грн. За 5 років прибуток банку збільшився з 216 млн. грн. до 32609 млн.грн., тобто в 150 разів. Основними факторами зростання прибутку у 2019 році є: зростання бізнесу, покращення якості кредитного портфеля, вплив ринкових факторів (динаміки валютних курсів та справедливої вартості активів Банку). Чистий прибуток банку станом на 31.12.2019 року становить половину прибутку всього банківського сектору України.

Таблиця 2.3 – Основні показники результатів діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» у період 31.12.2015-31.12.2019 рр., млн. грн. [60]

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
ДОХОДИ	2829	2952	2900	3 538	3734
процентні доходи	2866	2851	3172	3747	4342
комісійні доходи	647	781	538	942	994
результат від торговельних операцій	276	448	278	405	403
інші операційні доходи	9	30	7	68	29
інші доходи	0	0	19	20	26
ВИТРАТИ	-3356	-1953	1548	1 763	1620
процентні витрати	-837	-989	914	1417	1811
комісійні витрати	-133	-171	202	228	250
адміністративні та інші операційні витрати	-1076	-1110	1260	1 483	1725
відрахування в резерви	-1182	-843	287	280	-104
податок на прибуток	-128	-190	242	311	384
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК/ЗБИТОК	441	807	1109	1 462	1729

Що ж стосується Креді Агріколь Банку, то бачимо, що за аналізований період банк здійснював лише прибуткову діяльність. Загальне зростання чистого прибутку станом на 31.12.2019 р. становить 1729 млн.грн., що в 4 рази більше, ніж у 2015 році.

Банк демонструє зростання усіх складових доходів, що підтверджує ефективність його бізнес-моделі.

Співвідношення витрат банку до доходів є невисоким, навіть одним з найнижчих серед універсальних банків.

Станом на 31.12.2019 року Креді Агріколь Банк має рекордний рівень чистого прибутку – 1729 млн.грн., завдяки потужній комерційній динаміці та збільшенню внеску усіх бізнес-ліній до чистого банківського доходу. Такий результат на 18% вище, ніж за аналогічний період минулого року. Вже кілька років поспіль Креді Агріколь Банк демонструє невпинний розвиток, що підтверджує правильність обраної стратегії. Позитивна динаміка розвитку усіх бізнес-ліній дозволяє прогнозувати подальший розвиток банку.

Таблиця 2.4 – Основні показники результатів діяльності АТ «Укрексімбанк» у період 31.12.2015-31.12.2019 рр., млн. грн.[61]

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
ДОХОДИ	767	6343	3499	2928	6747
процентні доходи	13202	13676	13083	12 087	11564
комісійні доходи	1355	1263	464	1 305	1375
результат від торговельних операцій	-2313	2085	-446	-750	3285
інші операційні доходи	117	115	93	439	649
інші доходи	0	0	151	59	96
ВИТРАТИ	26105	-7354	2457	1971	6114
процентні витрати	-10818	-10446	9513	9 841	9793
комісійні витрати	-389	-352	333	370	430
адміністративні та інші операційні витрати	-1548	-1552	1737	3215	2989
відрахування в резерви	-13350	-5802	720	-1244	3124
податок на прибуток	0	0	112	105	569
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК/ЗБИТОК	-14132	-1011	929	852	63

Аналізуючи дані, бачимо що переважно діяльність банку є збитковою. Так станом на 31.12.2015 року загальний збиток банку складає 14132 млн.грн. Цього ж року витрати банку перевищують доходи у 34 рази.

За аналізований період велику частку витрат складають відрахування в резерви. Так станом на 31.12.2015 р. вони складають 13350 млн. грн., проте протягом наступних років суттєву знижуються.

Ключові причини негативного фінансового результату Укресімбанку – нарахування резерву під зменшення корисності кредитів; негативний результат від курсових різниць; збиток від зменшення корисності цінних паперів.

Таблиця 2.5 – Основні показники результатів діяльності АТ «Юнекс Банк» у період 31.12.2015-31.12.2019 рр., млн. грн. [62]

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
ДОХОДИ	50	99	100	140	152
процентні доходи	217	153	108	126	144
комісійні доходи	18	19	22	34	47
результат від торговельних операцій	-34	-0,5	12	23	9
інші операційні доходи	2	1	1	6	3
інші доходи	0	0	0,9	0,1	0,03
ВИТРАТИ	143	-116	13	151	143
процентні витрати	-147	-67	37	37	38
комісійні витрати	-6	-7	6	12	14
адміністративні та інші операційні витрати	-72	-65	90	142	153
відрахування в резерви	-48	-51	-76	9	-10
податок на прибуток	0,4	0,3	0,9	0,1	-0,3
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК/ЗБИТОК	-70	-16	86	-11	9

Майже весь аналізований період банк є збитковим. Лише у 2019 році банк закінчує свою діяльність з позитивним фінансовим результатом. Загалом кількість доходів за аналізований період зростає з 50 млн.грн. у 2015 році до 152 млн.грн. у 2019 році, тобто більше ніж у 3 рази. У свою чергу витрати банку у 2015 та 2019 рр. є аналогічними і складають 1432 млн.грн.

Станом на 31.12.2019 року банк отримав прибутки у розмірі 86 млн.грн., проте знову ж таки наступного року банк отримує збитки у розмірі 11 млн.грн.

Розглянемо основні показники прибутковості аналізованих банків, такі як чиста процентна маржа, рентабельність активів та рентабельність капіталу за період 31.12.2015-31.12.2019 рр.(рисунок 2.2).

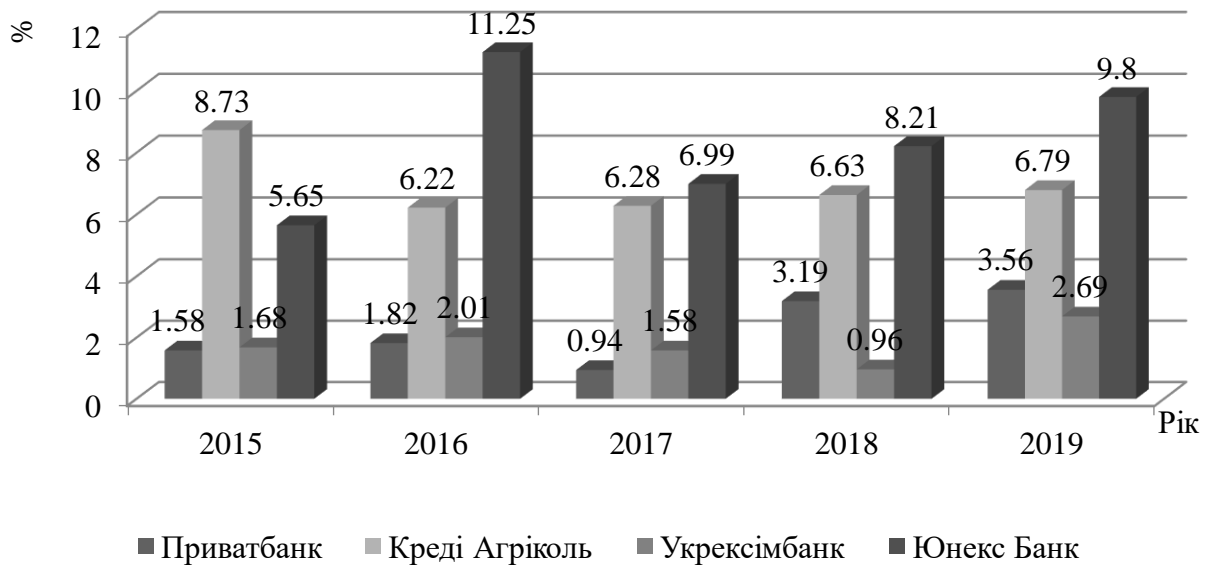

Рисунок 2.2 – Основні показники чистої процентної маржі обраних банків за період 01.01.2015-01.01.2019 рр., %

Аналіз вищенаведених даних показує, що чиста процентна маржа за період 2015-2019 рр. коливається по усім аналізованим банкам. Проте переважною є тенденція до зростання. Це говорить про те, що здатність утворювати чистий процентний дохід у банків зростає.

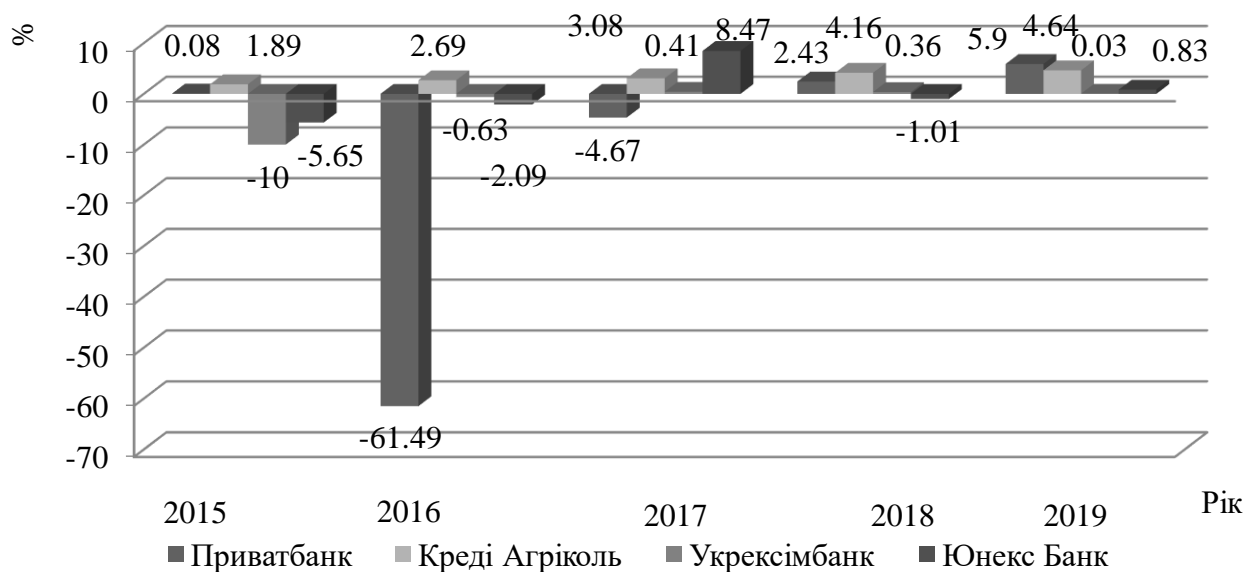

Рисунок 2.3 – Основні показники рентабельності активів обраних банків за період 31.12.2015-31.12.2019 рр., %

Протягом аналізованого періоду коефіцієнт рентабельності активів (ROA) повністю є задовільним лише у Креді Агріколь Банку, адже протягом усього періоду зростає, тобто ресурси банку використовуються ефективно. Усі інші банки мають з цим проблеми. Кошти використовуються неефективно, і це призводить до негативного фінансового результату.

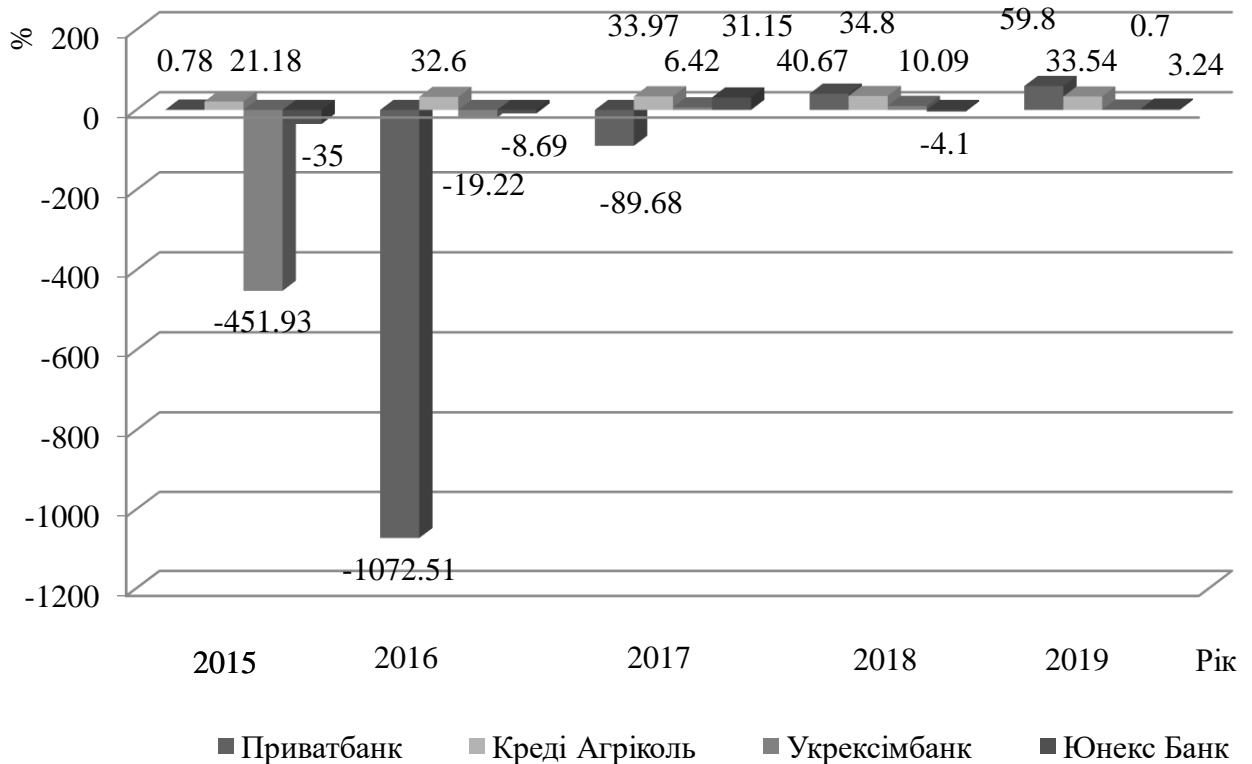

Рисунок 2.4 – Основні показники рентабельності капіталу обраних банків за період 31.12.2015-31.12.2019 рр., %

Знову ж таки, рентабельність капіталу на високому рівні знаходиться лише у Креді Агріколь Банку, і зростає за аналізований період більше ніж в 1,5 разів. ПриватБанк, Укрексімбанк та Юнекс Банк показують, що вони є нестабільними та не можуть раціонально розпоряджатися своїми коштами. На 1 гривню їх капіталу переважно припадають збитки.

Оскільки у світі та в Україні настали кризові умови для банків, через спалах COVID-19, вважаємо доцільним розглянути фінансові результати банківського сектору за 2020 рік поквартально.

Таблиця 2.6 – Фінансові результати банківського сектору поквартально за 2020 рік, млн.грн.

Показник	01.01.2020	01.04.2020	01.07.2020	01.10.2020
Доходи	22 583	90 004	149 109	209 251
Витрати	15 991	64 796	120 720	169 423
Прибуток	6 592	25 208	28 389	39 828

Можна відмітити збільшення прибутків поквартально по системі. І начебто здається, що показники є досить непоганими, проте якщо брати до уваги ситуацію вцілому, то ці показники є значно нижчими, ніж за аналогічні періоди минулого року.

НБУ повідомляє, що за березень сектор отримав лише 97 млн грн прибутку через різке зростання відрахувань до резервів. 14 банків отримали збитки на рівні 2,7 млрд грн. У свою чергу темпи зростання чистого процентного та комісійного доходів були найнижчими за 4 останні роки.

Головними причинами зменшення прибутку були відрахування до резервів. У другому кварталі 2020 року відрахування зросли у 2,8 рази – до 13,1 млрд грн. Найбільше відрахувань сформував Приватбанк. Загалом економічна криза послабила попит на банківські послуги.

НБУ повідомляє, що причина такого низького фінансового результату банківського сектору – формування резервів під очікувані збитки в сумі 20,9 млрд грн. У 2019 році в такий же період банки сформували резерви на суму 8,3 млрд грн., тобто в 2,5 менше.

Таке зниження бізнес-активності під час карантину та падіння попиту на кредити й банківські послуги позначилось на розмірі процентних та комісійних доходів банків. Негативним моментом також є збільшення неплатежів за кредитами.

За останні 4 роки такі темпи зростання чистого комісійного та процентного доходів банків є найнижчими. Проте все ж таки обсягу цих доходів достатньо для покриття адміністративних витрат більшості банків.

62 банки з 74 були прибутковими станом на 1 жовтня 2020 роки. Вони

отримали загальний чистий прибуток у розмірі 40800 млн.грн. Такі прибутки дають можливість перекрити збитки 12 банків, у розмірі 3200 млн.грн.

Основну частку у формуванні прибутку за 9 місяців 2020 року має Приват Банк. Він складає 56,6% від усього прибутку, а саме 21300 млн.грн.

Найбільші втрати для прибутковості банків пов'язані з погіршенням кредитних портфелів.

Оцінка кредитних втрат за результатами кризи неможлива. Адже є невизначеним питання щодо тривалості кредитних канікул. Саме з цієї причини відрахування до резервів у III та VI кварталах 2020 року є підвищеними. Оскільки відсоткові ставки за кредитами знижені, процентні доходи банків не зростають. Проте все ж таки робота банківського сектору дає надію на прибутковий результат в кінці року.

У аналізований період прибуток банків зменшувався і за рахунок закриття банківських відділень. Т-ому НБУ надав комерційним банкам такі рекомендації, як забезпечити постійну роботу дистанційних систем обслуговування, а також понизити тарифи на дане обслуговування.

COVID-19 безперечно внесе свої корективи у діяльність банківських установ, що має відображення у фінансових результатах їх діяльності.

Розглянемо 10 прибуткових та 10 збиткових банків за 9 місяців 2020 року.

Таблиця 2.7 – ТОП-10 найприбутковіших банків за 9 місяців 2020 року, [63]

Банківська установа	Чистий прибуток
Приватбанк	21,28 млрд.грн.
Ощадбанк	4,74 млрд.грн.
Райффайзен Банк Аваль	3,12 млрд.грн.
ПУМБ	2,06 млрд. грн.
ОТП Банк	1,51 млрд. грн.
Сітібанк	1,03 млрд.грн.
Укрсиббанк	1 млрд.грн.
Альфа-Банк	810 млн грн;
Укргазбанк	685 млн грн;
Credit Agricole	680 млн грн

Бачимо, що трійкою лідерів виступають Приватбанк, Ощадбанк та Райффайзен Банк Аваль.

Таблиця 2.8 – ТОП-10 найзбитковіших банків за 9 місяців 2020 року, [63]

Банківська установа	Збиток
Укрексімбанк	2,25 млрд грн;
Промінвестбанк	652,06 млн.грн;
«Правекс Банк»	125,24 млн грн;
«БТА Банк»	74,84 млн грн;
Юнекс Банк	23 млн.грн.
УБРР	11,8 млн грн;
Оксі Банк	8,6 млн грн;
АП Банк	7,3 млн грн;
Банк «Траст-капітал»	5,5 млн грн;
Банк Форвард	5,2 млн грн.

У вересні 2020 року українські банки отримали 4960 млн.грн. прибутку, що на 906 млн.грн. (22,26%) більше показника того ж періоду торік (4057 млн. грн). ПриватБанк заробив 56,6% від усього прибутку банків.

ПриватБанк в січні-вересні 2020 року очолює список прибуткових українських банків з державною часткою. Прибуток банку за три квартали складає 21,3 млрд.грн., що на 6,13 млрд.грн. менше, ніж за аналогічний період 2019 року. Проте у порівнянні з 2 кварталом 2020 року, обсяг комісійних доходів зріс на 29%. Від обслуговування клієнтів банк отримав 10,6 млрд. грн. прибутку. Іншої частини прибутку банк досяг через макроекономічні фактори. Одним з таких є збільшення справедливої вартості ОВДП, які були отримані як внесок в статутний капітал при націоналізації.

Незважаючи на те, що основна частина страхових резервів під можливі збитки внаслідок дії пандемії коронавірусу була сформована банком в 1 кварталі, банк продовжив формувати резерви і в 3 кварталі.

У свою чергу найбільш збитковим є державний Укрексімбанк – 2,24 млрд грн. У вересні Кабінет Міністрів України прийняв рішення докапіталізувати банк на 6,8 млрд грн за рахунок випуску 15-річних ОВДП зі ставкою до 9,3%. Така ситуація вже прослідковувалася і в попередніх роках, коли Кабмін приймав рішення про докапіталізацію банку в 2014 році на 5 млрд.грн, у 2016 році на 9,3 млрд.грн., і, відповідно, у 2017 році на 7,7 млрд.грн.[64].

У цілому за підсумками 9 місяців 2020 року платоспроможні українські банки отримали 28,39 млрд. грн. чистого прибутку, що на 23% менше, ніж за аналогічний період минулого року. При цьому прибутковими за цей період були 58 з 75 працюючих в Україні банків.

2.2 Управління прибутком банку на основі факторного аналізу

На формування прибутку банку впливають численні фактори. Їх визначення покладено в основу так званого факторного аналізу, що являє собою сукупність різноманітних методів виявлення впливу окремих (відібраних) факторів на результативну ознаку.

Одним із класичних детермінованих методів (тобто такого, що ґрунтується на функціональних, а не на імовірнісних зв'язках) факторного аналізу у сфері управління прибутком є наступна модель, що складається з чотирьох факторів, поданих у вигляді добутку (мультиплікаційна) [65]:

$$ЧП = K * D_a * M_k * R_d \quad (2.1)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток банку;

K – власний капітал банку;

D_a – дохідність активів банку;

M_k – мультиплікатор капіталу банку;

R_d – рентабельність доходів банку.

Саме ця модель дозволяє розглянути окремі складові діяльності банку у їх загальному впливі на прибуток банку, і дозволяє виявити характер такого впливу. Розглянемо складові моделі більш детально:

– дохідність активів банку показує ефективність використання його активів або ж яка сума доходів банку припадає на одиницю активів;

– мультиплікатор капіталу банку характеризує здатність залучати додаткові грошові кошти та інші активи на одиницю власного капіталу;

– рентабельність доходів банку характеризує кількість отриманого прибутку з кожної одиниці доходів [66].

Якщо розписати кожен із складових наведеної вище моделі більш детально, то формула 2.1 трансформується в наступний вигляд:

$$ЧП = K * \frac{Д}{А} * \frac{А}{К} * \frac{ЧП}{Д} \quad (2.2)$$

де $Д$ – доходи банку;

$А$ – активи банку.

Проведення детермінованого факторного аналізу пропонуємо проводити на прикладі таких банків як ПриватБанк, Креді Агріколь Банк, Укрексімбанк та Юнекс Банк. Для аналізу було агреговано окремі показники з їх фінансової звітності за 2015-2019 роки (станом на кінець року). Сформований масив вхідних даних подано в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Масив вхідних даних для детермінованого факторного аналізу [розраховано авторкою на основі54]

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
ПриватБанк					
Власний капітал, тис. грн.	27487223	12664424	25607710	31462233	54528931
Дохідність активів	0,06	0,08	0,04	0,06	0,09
Мультиплікатор капіталу	9,64	17,37	19,20	16,70	10,12
Рентабельність доходу	0,01	-7,56	-1,13	0,38	0,69
Креді Агріколь Банк					
Власний капітал, тис. грн.	2082432,00	2475634,00	3264003,00	4201247,00	5155866,00
Дохідність активів	0,12	0,10	0,09	0,10	0,10
Мультиплікатор капіталу	11,16	12,08	10,21	8,36	7,22
Рентабельність доходу	0,16	0,27	0,38	0,41	0,46
Укрексімбанк					
Власний капітал, тис. грн.	-3127086,00	5259719,00	14456085,00	8441247,00	8905217,00
Дохідність активів	0,01	0,04	0,02	0,01	0,03
Мультиплікатор капіталу	-45,18	30,48	15,55	27,48	22,71
Рентабельність доходу	-18,42	-0,16	0,27	0,29	0,01

Продовження таблиці 2.9

Юнекс Банк					
Власний капітал, тис. грн.	200547,00	184477,00	276922,00	268642,00	277912,00
Дохідність активів	0,04	0,13	0,10	0,13	0,14
Мультиплікатор капіталу	6,17	4,15	3,67	4,04	3,89
Рентабельність доходу	-1,39	-0,16	0,85	-0,08	0,06

На основі отриманих даних слід зазначити, що в більшості банків станом на аналізовану дату були проблеми з дохідністю активів. Найкращою ситуація є в Креді Агріколь Банк, в якому дохідність активів коливалася в межах 9-12% (у 2019 році становило 10%) та Юнекс Банку, де значення коливалося від 4 до 12% (у 2019 році становило 14%). В ПриватБанку дохідність ктивів поступово зростала після кризового стану в 2017 році і станом у 2019 році становила 9%. Ситуація в Укрексімбанку негативна, адже дохідність активів становить у 2019 році лише 3%.

За мультиплікатором капіталу найбільший показник у 2019 році спостерігається в Укрексімбанку – 22,71 од. (значення були достатньо високими впродовж всього аналізованого періоду). В ПриватБанку та Креді Агріколь Банку спостерігалось зниження даного показника за останні чотири років до рівня 10,12 та 7,22 од. відповідно. В Юнекс Банку мультиплікатор капіталу коливався в межах 3-7%.

Рентабельність доходів достатньо різниться для аналізованих банків, навіть представлений від'ємними значеннями, що зумовлена збитками в кінці аналізованих період в в банках. Достатньо високою рентабельність доходів станом на 2019 рік є в ПриватБанку та (69%) та Креді Агріколь Банку (46%), що суттєво зросла за останні п'ять років. В Укрексімбанку даний показник зменшився з 29% у 2018 до 1% у 2019, що є негативним явищем. Ситуація в Юнекс Банку також є нестабільною та у 2019 році даний показник становив 6% після від'ємного значення у 2018 році.

Розрахунок впливів зміни окремих показників (факторів) моделі на стан прибутку здійснюється наступними чином (формули 2.3 – 2.7) [9]:

1) розрахунок зміни чистого прибутку банку:

$$\Delta ЧП = ЧП_1 - ЧП_0 \quad (2.3)$$

де $ЧП_1$ – чистий прибуток поточного року;

$ЧП_0$ – чистий прибуток базового року;

2) розрахунок впливу зміни розміру власного капіталу на прибуток:

$$\Delta ЧП = (K_1 - K_0) * D_{a0} * M_{\kappa 0} * R_{\partial 0} \quad (2.4)$$

де K_1 – власний капітал поточного року;

K_0 – власний капітал базового року;

D_{a0} – дохідність активів банку базового року;

$M_{\kappa 0}$ – мультиплікатор капіталу банку базового року;

$R_{\partial 0}$ – рентабельність доходів банку базового року.

3) розрахунок впливу зміни дохідності активів на прибуток банку:

$$\Delta ЧП = K_1 * (D_{a1} - D_{a0}) * M_{\kappa 0} * R_{\partial 0} \quad (2.5)$$

де D_{a1} – дохідність активів банку поточного року;

4) розрахунок впливу зміни мультиплікатора капіталу на прибуток:

$$\Delta ЧП = K_1 * D_{a1} * (M_{\kappa 1} - M_{\kappa 0}) * R_{\partial 0} \quad (2.6)$$

де $M_{\kappa 1}$ – мультиплікатор капіталу банку;

5) розрахунок впливу зміни рентабельності доходів на прибуток:

$$\Delta ЧП = K_1 * D_{a1} * M_{\kappa 1} * (R_{\partial 1} - R_{\partial 0}) \quad (2.7)$$

де $R_{\partial 1}$ – рентабельність доходів банку поточного року.

Розрахунки за наведеними формулами, що дозволяють виявити вплив окремих факторів на зміну прибутку банків наведено в таблиці 2.10. Як бачимо

для розрахунків використовуються ланцюгові показники динаміки, що передбачає врахування значень попереднього року.

Таблиця 2.10 – Результати факторного аналізу щодо впливу на зміну прибутку банків за 2016-2019 роки

Фактор впливу	2016	2017	2018	2019
ПриватБанк				
ΔЧП :				
– абсолютний приріст/ скорочення, млн. грн.	-135525,197	112343,164	35764,188	19810,945
– коефіцієнт зростання, од.	-626,080	0,170	-0,560	2,550
Власний капітал банку, млн. грн.	-116,546	-138288,499	-5250,546	9383,121
Дохідність активів, млн. грн.	35,632	134899,424	-15390,998	7835,522
Мультиплікатор капіталу, млн. грн.	108,542	-14601,861	5694,132	-11813,655
Рентабельність доходів, млн. грн.	-135552,825	130334,099	50711,600	14405,956
Креді Агроколь Банк				
ΔЧП :				
– абсолютний приріст/ скорочення, млн. грн.	366,425	301,715	353,148	267,282
– коефіцієнт зростання, од.	1,83	1,37	1,32	1,18
Власний капітал банку, млн. грн.	83,337	257,241	318,588	332,347
Дохідність активів, млн. грн.	-99,085	-126,275	224,527	-7,924
Мультиплікатор капіталу, млн. грн.	34,953	-145,049	-299,177	-243,212
Рентабельність доходів, млн. грн.	347,219	315,797	109,210	186,072
Укрексімбанк				
ΔЧП :				
– абсолютний приріст/ скорочення, млн. грн.	13121,277	1940,512	-77,106	-788,682
– коефіцієнт зростання, од.	0,07	-0,92	0,92	0,07
Власний капітал банку, млн. грн.	37902,874	-1767,871	-386,704	46,846
Дохідність активів, млн. грн.	149465,643	1685,961	-102,454	1477,164
Мультиплікатор капіталу, млн. грн.	-290095,154	535,224	337,561	-412,663
Рентабельність доходів, млн. грн.	115847,914	1487,199	74,491	-1900,029
Юнекс Банк				
ΔЧП :				
– абсолютний приріст/ скорочення, млн. грн.	53,776	102,317	-97,240	20,394
– коефіцієнт зростання, од.	0,23	-5,29	-0,13	-0,82
Власний капітал банку, млн. грн.	5,613	-8,152	-2,573	-0,386
Дохідність активів, млн. грн.	-142,276	5,874	25,285	-1,017
Мультиплікатор капіталу, млн. грн.	67,817	2,133	10,915	0,448
Рентабельність доходів, млн. грн.	122,622	102,462	-130,867	21,349

Проаналізуємо спершу зміну чистого прибутку банків.

В ПриватБанку спостерігається нормалізація ситуації після кризових 2016-2017 років через його націоналізацію. Станом на кінець 2019 року прибуток становив 32609220 тис. грн. (в 2,6 разів більше за значення попереднього року).

Для Креді Агріколь Банку спостерігається стабільне зростання прибутку – в середньому на 1,43 од. щороку за аналізований період.

Щодо змін прибутку Укрексімбанку, то спостерігається його зменшення за аналізований період (починаючи з 2017 року, до цього значення були від'ємними).

Аналізуючи зміни Юнекс Банку, то спостерігаються скачко подібні зміни між збитком та прибутком, станом на 2019 рік спостерігалось додатне значення, що зросло порівняно з попереднім роком.

Щодо вплив окремих показників на зміну рівня прибутку, то в результаті факторного аналізу можна стверджувати про наступне.

Почнемо з ПриватБанку: у 2016-2018 роках спостерігалось зменшення прибутку (на 116,6 млн. грн, 139,3 млрд. грн та 5,3 млрд. грн відповідно), що було спричинено змінами в структурі його власного капіталу (у 2016 зменшенням на 14,8 млрд. грн та у 2017 та 2018 роках збільшенням на 12,9 та 5,8 млрд. грн відповідно). У 2019 році збільшення власного капіталу на 23,1 млрд. грн призвело до зростання прибутку на 9,4 млрд. грн. Дохідність активів в цілому позитивно впливала на зміну прибутку банку (окрім 2018 року, коли її зміна призвела до спаду рівня прибутку на 15,4 млрд. грн). Коливання рівня мультиплікатору капіталу мала різносторонній вплив на прибуток ПриватБанку: її зниження призводила до зменшення рівня прибутку і навпаки (у 2019 році вплив знову негативний – зменшення прибутку на 11,8 млрд. грн). Рентабельність доходів в основному сприяла зростанню і чистого прибутку банку, в 2019 році така зміна становила +14,4 млрд. грн.

Аналізуючи ситуацію щодо зміни прибутку Креді Агріколь Банку спостерігаємо, що збільшення власного капіталу позитивно впливає на прибуток банку (у 2019 році збільшення власного капіталу на 954,6 млн. грн призвело до

зростання прибутку на 332,4 млн. грн). Дохідність активів банку мала тенденцію до скорочення, що негативно вплинуло на прибуток (у 2019 році прибуток банку зменшився на 7,9 млн. грн). Мультиплікатор капіталу також через свої зменшення спричинив зменшення і прибутку Креді Агріколь Банку – на 243,2 млн. грн у 2019 та 299,2 млн. грн у 2018 роках. Рентабельність доходів сприяла до збільшення прибутку – на 186,1 млн. грн у 2019 та 109,2 млн. грн у 2018.

Прибуток Укрексімбанку у 2019 році збільшився на 46,9 млн. грн та 1,5 млрд. грн за рахунок зміни в структурі власного капіталу (збільшення на 463,9 млн. грн) та дохідності активів (збільшення на 0,02 од.). Натомість мультиплікатор капіталу та рентабельність доходів у 2019 році мали негативний вплив (зменшення прибутку на 412,7 млн. грн та 1,9 млрд. грн відповідно). Зазначимо, що в попередні роки такий вплив був переважно позитивного характеру.

Вплив власного капіталу на зміну прибутку Юнекс Банку мав переважно від’ємний характер – у 2019 році спостерігається зменшення прибутку на 0,4 млн. грн, у 2018 році – на 2,6 млн. грн. Зміна дохідності активів також сприяла до зменшення прибутку – на 1,1 млн. грн у 2019 році, хоча в попередні часові періоди спостерігався обернений вплив. Мультиплікатор капіталу в цілому за аналізований період забезпечував зростання прибутку банку (у 2019 році спостерігався ріст на 0,4 млн. грн). Рентабельність доходів у 2019 році сприяла зростанню прибутку на 21,3 млн. грн в результаті її зміни на 0,14 од.

Вище представлений детермінований метод факторного аналізу. Пропонуємо коротко розглянути також стохастичний метод, що будується на припущенні про імовірнісні залежності між показниками.

Перш за все проведемо кореляційний аналіз, що дозволяє підтвердити залежність між змінними на основі даних ПриватБанку за 2015-2019 роки. Для розрахунків використаємо програмний комплекс STATISTICA 10.0. Для цього, побудуємо кореляційну матрицю (табл. 2.11).

Позначимо за залежні змінні y_1 та y_2 показник прибутку банку та його зміну. В якості незалежних змінних використаємо показники фінансової звітності банку:

- x_1 – сукупні активи;
- x_2 – власний капітал;
- x_3 – дохід банку;
- x_4 – дохідність активів;
- x_5 – мультиплікатор капіталу;
- x_6 – рентабельність доходу.

Таблиця 2.11 – Кореляційна матриця для вхідних даних

	y_1	y_2	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6
y_1	1,00	0,76	0,99	0,86	0,80	-0,14	-0,52	0,99
y_2	0,76	1,00	0,85	0,43	0,24	-0,73	0,07	0,82
x_1	0,99	0,85	1,00	0,80	0,70	-0,28	-0,40	1,00
x_2	0,86	0,43	0,80	1,00	0,96	0,31	-0,87	0,80
x_3	0,80	0,24	0,70	0,96	1,00	0,48	-0,91	0,72
x_4	-0,14	-0,73	-0,28	0,31	0,48	1,00	-0,73	-0,25
x_5	-0,52	0,07	-0,40	-0,87	-0,91	-0,73	1,00	-0,41
x_6	0,99	0,82	1,00	0,80	0,72	-0,25	-0,41	1,00

Отримані парні кореляції між змінними показують напрям зв'язку (плюсовий знак – прямий, мінусовий знак – обернений) та його силу (більше 0,7 вважається щільним).

Пряма кореляція спостерігається тоді, коли із збільшенням однієї ознаки (X) інша ознака (Y) також збільшується. Обернена кореляція спостерігається, коли із збільшенням однієї ознаки (X) інша ознака (Y) зменшується.

Нас цікавить зв'язок з залежними змінними, тому саме на ньому акцентуємо увагу.

Між показником y_1 виявлено щільний прямий зв'язок з x_1 – сукупні активи; x_2 – власний капітал; x_3 – дохід банку та x_6 – рентабельність доходу.

Щодо зміни прибутку y_2 , то виявлено прямий щільний зв'язок з x_1 – сукупні активи та x_6 – рентабельність доходу, та обернений з x_4 – дохідність активів.

В підтвердження отриманих результатів наведемо окремі графіки, отримані в результаті кореляційного аналізу, що дозволяють розглянути нормальність вибірки та діаграму розсіювання для наведених вище парних кореляцій між незалежними та залежними змінними (рис. 2.5).

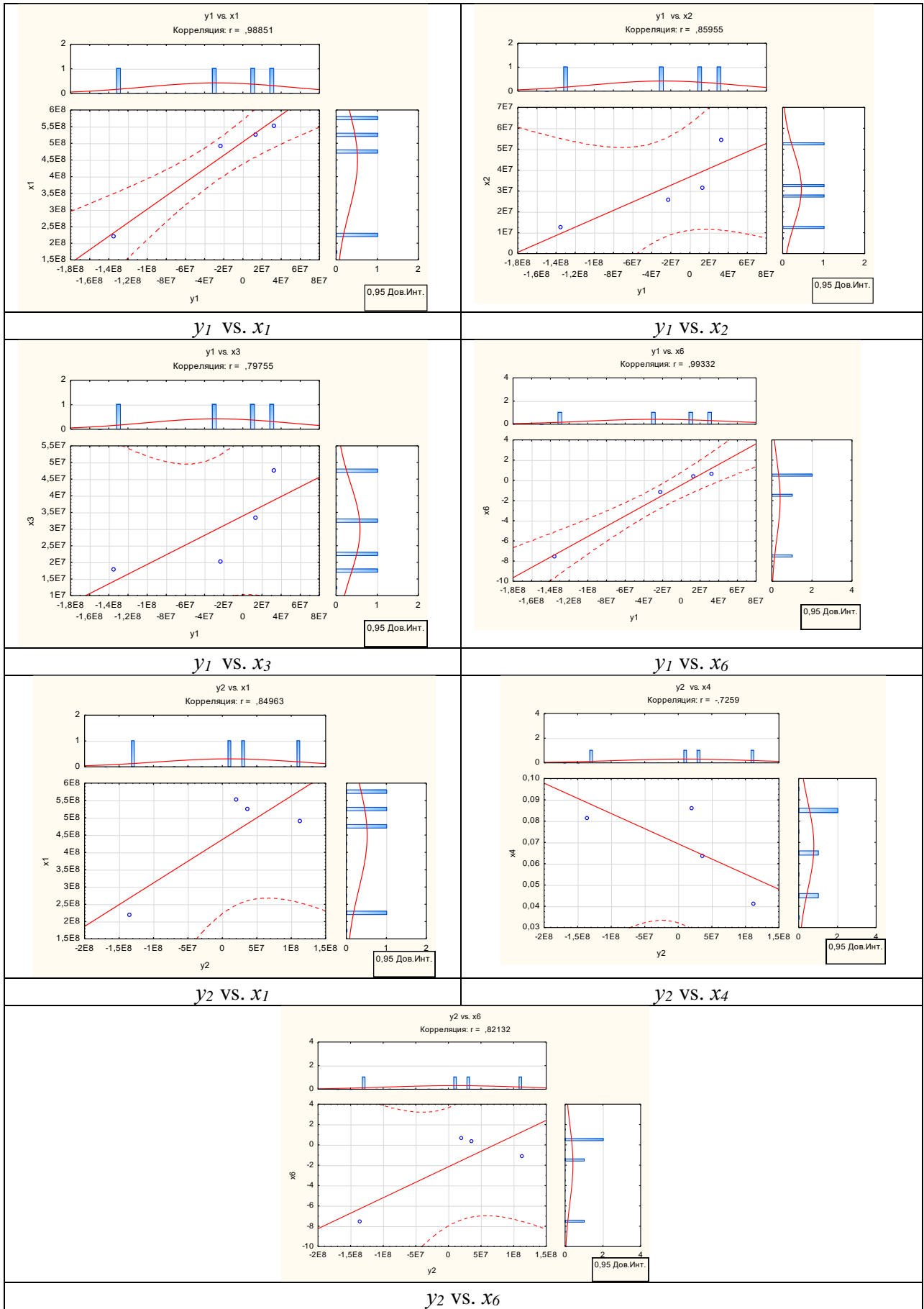

Рисунок 2.5 – Графічне представлення кореляційного аналізу між змінними з найвищим рівнем кореляційного зв'язку

Результати проведеного аналізу на базі чотирьох українських банків (ПриватБанк, Креді Агріколь Банк, Укресімбанк та Юнекс Банк) за 2015-2019 роки дають змогу підтвердити, що як в результаті детермінованого, так і стохастичного методу факторного аналізу було підтверджено наявність тісного зв'язку між прибутком банку та його основними фінансовими показниками як активи, доходи, капітал тощо. Побудова детермінованої чотирьохфакторної мультиплексивної моделі дозволяє виявити тенденцію, за якою збільшення дохідності активів, мультиплікатора капіталу чи рентабельності доходів призводить до збільшення прибутку банку. Показник власного капіталу банку натомість може мати різний вплив, залежно від політики управління капіталом. Отримані знання можуть бути використані менеджментом на рівні окремого банку задля узгодження політик управління активами та капіталом, а також прибутком банку та дозволяють за рахунок коригування окремих показників фінансового стану та фінансових результатів банку впливати на рівень його прибутку.

2.3 Підвищення ефективності діяльності банківських установ в умовах COVID-19 за рахунок використання онлайн-банкінгу

Останній рік відзначився рядом трансформаційних змін у всіх сферах людського життя у зв'язку із поширенням вірусу COVID-19. Ряд карантинних обмежень спонукають споживачів банківського сектору до більш активної цифрової взаємодії зі своїми клієнтами. Як показує світова практика, саме онлайн-банкінг сприяє збільшенню операційного прибутку у два рази та покращує операційну ефективність банку.

Хоча COVID-19 прискорив популяризацію цифрової трансформації, банків, у даному секторі існує багато невирішених проблем. За своєю сутністю онлайн-банкінг відзначається своєю дешевизною та простотою у користуванні,

швидкістю обслуговування, персоналізацією продуктів та послуг. Однак формування необхідної технологічної бази, фінансових та людських ресурсів щодо реалізації всіх перерахованих переваг потребує тривалого часу. За даними Звіту про роздрібну банківську діяльність у 2020 році, представленому підрозділом фінансових послуг Capgemini, який пропонує світовим банкам, страховим компаніям та іншим фінансовим інститутам трансформаційні рішення у сфері ведення бізнесу та реалізації ІТ [67], фінансовий сектор перебуває у розпалі історичної трансформації, оскільки актуалізуються «нетрадиційні» гравці, що користуються цифровими технологіями, продовжують відстоювати досвід клієнтів та переосмислювати давно існуючі принципи. В умовах поширення COVID-19 цифровий банкінг набуває все більшої популярності: більше половини (57%) споживачів зараз віддають перевагу Інтернет-банкінгу, порівняно з 49% за попередній рік, та 55% віддають перевагу банківським мобільним додаткам, порівняно з 47% у минулому році.

У звіті зазначається, що банки повинні переорієнтувати свою діяльність в контексті моделі Open X – у вигляді відкритої платформи у форматі так званої «екосистеми», в якій учасники всіх розмірів та індустрій працюють разом та вільно обмінюються даними і ресурсами. Використання такої моделі стимулює розвиток інновацій, необхідних для збереження конкурентоспроможності банків, що є критично важливим для довгострокового успіху. Яскравим прикладом успішного впровадження технології Open X є компанія Uber.

У сфері банківської діяльності дана технологія вдало реалізована американським інвестиційним банком Goldman Sachs, що впроваджує технологічні рішення, які дозволяють йому надавати кредити малому та середньому бізнесу через платформу кредитування від Amazon. На початку 2020 року іспанська банківська група BBVA запустила пілотний проект з Amazon для продажу своїх фінансових та нефінансових сервісів. Співпраця з Amazon є лише частиною ще більш широкої стратегії BBVA, яка ставить перед собою ціль продавати свої банківські продукти через GAFA-гіганти (Google, Amazon, Facebook, Apple). З однієї сторони банки Goldman Sachs, і BBVA намагаються

скористатися величезною дистрибуційною мережею Amazon для продажу своїх продуктів, а з іншої – компанії Amazon партнерство з банками дозволяє ще більше заробляти на своєму величезному маркетплейсі, при цьому обходячи деякі регуляторні обмеження.

Також, говорячи про технологію Open X, можна навести ще два приклади її успішного впровадження в банківську діяльність. Берлінський банк-челленджер N26 став партнером лондонського сервісу грошових переказів TransferWise, щоб дати можливість клієнтам N26 заощадити на комісії при здійсненні валютних переказів.

Великий німецький банк Commerzbank співпрацює з Фінтех-компанією IDnow, яка використовує машинне навчання для відеоверифікації користувачів за допомогою смартфона або комп'ютера. В результаті конверсія у банку зросла на 50%, а 30% клієнтів Commerzbank тепер підтверджують свою особистість через IDnow.

Споживачі банківського сектору очікують від своїх провайдерів фінансових продуктів і послуг цифрового досвіду, оскільки вони звикли до практики BigTechs в інших сферах свого життя. Традиційні банки визначають перед собою завдання відповідати цим очікуванням, враховуючи те, що з першого дня зосереджуються на досвіді клієнтів.

Модернізація традиційних систем ведення банківського бізнесу повинна бути пріоритетною для банків, які прагнуть прискорити своє зростання, оскільки очікування клієнтів постійно зростають, а ті, хто нехтує цим ризиком, можуть понести ще більші збитки.

Враховуючи пріоритет сучасних традиційних банків щодо отримання короткострокових прибутків над довгостроковою стійкістю, деякі банки функціонально «перевантажені». Ця ситуація викликає труднощі з інтеграцією нових технологій, що впливає на досвід клієнтів та досконалість роботи. Проте, незважаючи на проблеми із застарілою системою та переваги сучасного способу ведення банківської діяльності, банки неохоче впроваджують інноваційні заходи через рівень необхідних ресурсів та ризики, пов'язані з неефективною реалізацією.

Основною проблемою, яка стоїть на заваді впровадження цифрових технологій є безпека. Звіт виявив, що 80% банківських керівників назвали проблеми кібербезпеки та конфіденційності, застарілі технології управління даними (68%) та визначення правильних партнерів (73%).

Дослідження компанії Capgemini показують, що прогресивна модернізація є найкращим методом еволюції (54%) серед керівників банків, що дозволяє банкам модернізувати найважливіші функції та поступово трансформувати застарілі системи.

Партнерство також є одним із явних способів ведення успішного банківського успіху. Дві третини (66%) керівників банків заявляють, що для впровадження інновацій та запуску нової концепції, працюючи самостійно, потрібно 1-2 роки; 58% повідомили, що для запуску продукту у співпраці з партнерами FinTechs / BigTech потрібно менше року. Проблеми регулювання та дотримання вимог (72%), а також погана ІТ-сумісність (72%) – ключові проблеми на шляху впровадження моделі Open X.

Окрім впровадження в банківський сектор технології Open X, на сьогодні виділяють ще сім ключових трендів у сфері розвитку цифрового банківництва (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Ключові тренди в розвитку Інтернет-банкінгу

Сутність тренду	Номер	Характеристика
Інтелектуальний банк	Тренд 1	Використання технології блокчейн для здійснення міжбанківських розрахунків
	Тренд 2	Здійснення платежів у режимі реального часу, які дозволяють управляти готівкою та ліквідністю
	Тренд 3	Адаптація хмарних технологій як інструмент підвищення операційної ефективності і стабільності
	Тренд 4	Віртуальні рахунки
Глибоке розуміння споживача	Тренд 5	Використання штучного інтелекту для дотримання правил із відмивання грошей
Відповідність даних	Тренд 6	Використання цифрових технологій допомагає банкам активізувати свої зусилля з кібербезпеки
Відкритий банк	Тренд 7	Банки будують відкриті портали в контексті Open X адаптації
	Тренд 8	Посилення співпраці з FinTechs для надання послуг малому та середньому бізнесу

Технологія блокчейн дозволяє банкам налагодити процес обміну даних та спілкування в режимі реального часу між різними зацікавленими сторонами. Прикладом успішного використання даної технології стала транснаціональна корпорація Standard Chartered Bank [68], що у 2019 р. завершила свою першу транскордонну транзакцію з акредитиву в нафтовій промисловості, використовуючи при цьому платформу Voltron для безперебійного обміну інформацією між гравцями із різних країн. Банк Таїланду співпрацює з Гонконгським валютним управлінням для вивчення шляхів використання технології блокчейн для забезпечення сумісності між бухгалтерськими рахунками для досягнення економічно ефективних транскордонних переказів[69].

В контексті використання блокчейну з'являється нове поняття як «цифрова валюта». Так, Банк Канади та Грошово-кредитний фонд Сінгапуру [70] співпрацюють над використанням технології розподіленого обліку та цифрових валют центрального банку, щоб зробити транскордонні платежі дешевшими, швидшими та безпечнішими. На початку 2019 року банки провели успішну пробну версію для обміну цифровою валютою за допомогою технології блокчейн.

Наступний тренд полягає у проведенні банківських операцій в режимі реального часу. Платежі в режимі реального часу усувають довгі кредитні строки для транскордонних платежів і дозволяють повернути кредити протягом декількох секунд. Прикладом успішної реалізації даного тренду є Single Euro Payments Area (SEPA), створена у 2017 р. як загальноєвропейська схема кредитування, яка забезпечує швидші та прозоріші платежі для корпоративних клієнтів. Так, французький банк Société Générale та американський банківський гігант JP Morgan здійснюють миттєві платежі для своїх європейських корпоративних клієнтів [71]. Deutsche Bank співпрацює з Serrala, глобальним B2B FinTech, для запуску першого інтерфейсу програмного додатку API (Application Programming Interface) для миттєвих платежів SEPA, який перетворив обробку своїх платежів із запланованих пакетних платежів на обробку в режимі реального часу [72]. Багато банків, такі як BBVA, Deutsche Bank, Natixis, Santander, Sberbank та UniCredit, приєдналися до міжнародної платіжної мережі Swift для тестування

транскордонних платежів стандарту міжнародних розрахунків Global Payments Innovation (GPI) в режимі реального часу на європейському континенті [73].

Суть використання хмарних технологій полягає в тому, що банки переносять основні процеси та IT-архітектуру в хмару для досягнення операційної ефективності, що допомагає подолати застарілі обмеження інфраструктури та забезпечує чудові обчислювальні потужності для підвищення ефективності роботи. Наприклад, Південноафриканський Стандарт Банк [74] оголосив про плани перенести свої виробничі робочі навантаження, включаючи платформи, орієнтовані на клієнтів, і стратегічні основні банківські програми в хмару через веб-служби Amazon. Цей крок торкнеться всіх бізнес-підрозділів, включаючи управління особистими рахунками клієнтів, корпоративними інвестиційними банками тощо. Британський банк HSBC переніс свої глобальні процеси звітування про ліквідність зі своїх власних серверів на Google Cloud, що дозволило йому скоротити час звітування з 14 годин щодня до трьох годин [75].

Використання віртуальних рахунків не є новою технологією, однак постійно розвивається і удосконалюється. Управління віртуальними рахунками вийшло за межі інституційних клієнтів та перейшло на рівень корпорацій, які використовують їх для централізації функції казначейства та оптимізації банківських рахунків. Крім того, корпоративні клієнти можуть відкрити віртуальний рахунок для кожного підрозділу або клієнта, а також можуть повністю контролювати його. Так, HSBC у 2019 р. запустив віртуальні рахунки – мультивалютну систему, побудовану на основі традиційних рішень для віртуальних рахунків, яка забезпечує додаткові переваги, дозволяючи казначеям централізувати дебіторську заборгованість та платежі в рамках окремих структур [76].

Наступний тренд стосується процесу проблеми відмивання коштів через банки. Банки з питань протидії відмиванню коштів починають використовувати технологію штучного інтелекту та методи машинного навчання для більш швидкого аналізу транзакцій шляхом зменшення помилкових спрацьовувань та більш ефективного виявлення нових сфер ризику. Так, американська компанія,

яка замається дослідженнями у сфері машинного навчання Ayasadi використовувала свої результати досліджень в галузі протидії відмиванню коштів для аналізу транзакцій понад 500 точок даних для канадського Scotiabank та італійської банківської групи Intesa Sanpaolo. Також відбулося збільшення кількості попереджень, які потребували подальшого розгляду, що призвело до підвищення ефективності роботи цих банків [77].

Такі інноваційні технології, як біометрія, блокчейн та штучний інтелект, дозволяють покращити процес аутентифікації клієнтів, забезпечити більш безпечно зберігання та передачу даних, а також краще виявлення підозрілих дій. Всі перераховані технології ускладнюють кіберзлочинцям здійснювати шахрайські дії із рахунками клієнтів банку. Такі банки як Citi та NatWest Bank запровадили використання біометричної автентифікації для своїх мобільних додатків, щоб їхні клієнти могли безпечно отримувати доступ до своїх рахунків або здійснювати платежі за допомогою відбитків пальців або розпізнавання обличчя [78]. Банк HDFC, головний офіс якого знаходиться в Мумбаї, у 2018 році пройшов успішно пілотний проект Центру оперативної кібербезпеки, керованого штучним інтелектом, призначеного для моніторингу інсайдерських загроз та виявлення невідповідностей, поведінкових та евристичних аномалій [79].

Таким чином, для комерційних банків, що розробляють перспективний план конкурентоспроможності, нові технології стануть ключовою складовою для інноваційного розвитку, необхідного для створення високоефективних продуктів та послуг, орієнтованих на клієнтів. Відносно вітчизняного банківського сектору, то можна сформулювати наступні рекомендації щодо реалізації представлених трендів:

- використання технології блокчейн, поряд з автоматизацією, допоможе підвищити загальну ефективність врегулювання внутрішніх та зовнішніх міжбанківських відносин, отримати точну структуру ризиків для фінансування торгівлі, захищену криптографічними підписами та смарт-контрактами;

- для реалізації технології платежі в режимі реального часу потрібно залучати додаткові інвестиції в модернізацію бек-офісних процесів. На даний

момент актуальним є переведення в режим реального часу облік прогнозних залишків, які можуть полегшити проблеми з оцінкою ліквідності корпоративних клієнтів, короткострокових кредитних пропозицій за індивідуальними ціновими пунктами, управління оборотним капіталом;

– для переходу до використання хмарних технологій необхідно запуснути програми навчання та сертифікації для підвищення кваліфікації всіх співробітників з даного питання. Інтегруючи банківські додатки в хмару або створюючи власні хмарні програми для пропозиції нових послуг, банки можуть скоротити час виходу на ринок та залучити нові можливості для бізнесу;

– штучний інтелект та поведінкове моделювання допоможуть комерційним банкам підвищити загальну ефективність та результативність програм протидії відмиванню коштів, що дозволить банкам перенаправити частину людських ресурсів у більш стратегічні сфери прийняття рішень;

– банки можуть покращити свій бренд-менеджмент за рахунок довіри клієнтів, в контексті забезпечення та реалізації ініціатив з кібербезпеки;

– співпраця з вітчизняними та міжнародними компаніями FinTechs дозволить банкам збільшити можливості перехресного продажу та підвищення продажів шляхом повторення та розширення пропозицій банківських послуг для бізнес-клієнтів.

ВИСНОВКИ

У сучасних реаліях питання управління прибутком стає все більш актуальним, оскільки банківський прибуток виступає головною метою діяльності суб'єктів фінансового ринку. З цієї причини визначення сутності категорії «прибуток» банку, факторів, що на нього впливають та шляхів підвищення прибутковості є необхідною передумовою розвитку економіки країни.

У першому розділі роботи розглянуті теоретичні аспекти сутності прибутку банку. Прибуток – це основна мета банківської діяльності, що показує результати роботи банків, шляхом перевищення доходів над витратами, з урахуванням ризиків у діяльності.

Також були розглянуті фактори, що впливають на прибутковість банків. Такими є зовнішні фактори (ринкові та адміністративні), а також внутрішні фактори (інтенсивні, екстенсивні та фактори, які залежать від діяльності банку.

Оскільки банківська система є невід'ємною складовою механізму розвитку економіки, то вкрай важливим є її стабільність. Зазвичай порушення цієї стабільності пов'язують з виникненням банківських криз, які виникають як на мікрорівні (рівні окремого банку), так і на макрорівні (рівні банківської системи в цілому). Оскільки банківські кризи проявляються у нездатності банківського сектору виконувати свої функції, то звичайним наслідком є різке збільшення заборгованості в кредитних портфелях банків, зменшення вартості активів та зростання збитків банків.

У другому розділі було проаналізовано фінансові показники вітчизняного банківського сектору за 5 років. Можна побачити, що банківська система України у період 2015-2016 рр. була збитковою. Такі результати стали причиною зменшення загального рівня доходів та значного зростання витрат. У 2018 році банківська система не лише стійка, докапіталізована і прозора, а й вперше за п'ять років – прибуткова. Було проаналізовано фінансові результати за аналогічний

період окремих банків, на прикладі ПриватБанку, Креді Агріколь Банку, Укрексімбанку та Юнекс Банку. За весь аналізований період лише Креді Агріколь Банк був прибутковим. Інші ж банки мали збитки, а також негативні показники рентабельності активів та капіталу.

На формування прибутку банку впливають численні фактори. Їх визначення покладено в основу так званого факторного аналізу, що являє собою сукупність різноманітних методів виявлення впливу окремих (відібраних) факторів на результативну ознаку. Тому далі було проведено факторний аналіз впливу на прибуток таких показників як дохідність активів, власний капітал, мультиплікатор капіталу та рентабельність доходу.

Побудова детермінованої чотирьохфакторної мультиплексивної моделі дозволяє виявити тенденцію, за якою збільшення дохідності активів, мультиплікатора капіталу чи рентабельності доходів призводить до збільшення прибутку банку. Показник власного капіталу банку натомість може мати різний вплив, залежно від політики управління капіталом. Отримані знання можуть бути використані менеджментом на рівні окремого банку задля узгодження політик управління активами та капіталом, а також прибутком банку та дозволяють за рахунок коригування окремих показників фінансового стану та фінансових результатів банку впливати на рівень його прибутку.

У аналізований період прибуток банків зменшувався і за рахунок закриття банківських відділень. Тому НБУ надав комерційним банкам такі рекомендації, як забезпечити постійну роботу дистанційних систем обслуговування, а також понизити тарифи на дане обслуговування.

Тому на основі зарубіжного досвіду нами були запропоновані рекомендації щодо реалізації представлених трендів:

– використання технології блокчейн, поряд з автоматизацією, допоможе підвищити загальну ефективність врегулювання внутрішніх та зовнішніх міжбанківських відносин, отримати точну структуру ризиків для фінансування торгівлі, захищену криптографічними підписами та смарт-контрактами;

– для реалізації технології платежі в режимі реального часу потрібно залучати додаткові інвестиції в модернізацію бек-офісних процесів. На даний момент актуальним є переведення в режим реального часу облік прогнозних залишків, які можуть полегшити проблеми з оцінкою ліквідності корпоративних клієнтів, короткострокових кредитних пропозицій за індивідуальними ціновими пунктами, управління оборотним капіталом;

– для переходу до використання хмарних технологій необхідно запуснути програми навчання та сертифікації для підвищення кваліфікації всіх співробітників з даного питання. Інтегруючи банківські додатки в хмару або створюючи власні хмарні програми для пропозиції нових послуг, банки можуть скоротити час виходу на ринок та залучити нові можливості для бізнесу;

– штучний інтелект та поведінкове моделювання допоможуть комерційним банкам підвищити загальну ефективність та результативність програм протидії відмиванню коштів, що дозволить банкам перенаправити частину людських ресурсів у більш стратегічні сфери прийняття рішень;

– банки можуть покращити свій бренд-менеджмент за рахунок довіри клієнтів, в контексті забезпечення та реалізації ініціатив з кібербезпеки;

– співпраця з вітчизняними та міжнародними компаніями FinTechs дозволить банкам збільшити можливості перехресного продажу та підвищення продажів шляхом повторення та розширення пропозицій банківських послуг для бізнес-клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – К.: Ника Центр, Эльга, 1998. – 543 с.
2. Волкова І.А. Бухгалтерський облік у банках: навч. посіб. / І.А. Волкова, О.Ю. Калініна. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 519 с.
3. Економічна теорія : навч. посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука; 4-е вид., перероб. та доп. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – 560 с.
4. Кочетков В.М., Омельченко, О.В. Основи аналізу комерційного банку [Текст] : навч. посібник. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 96 с. – ISBN966-7942-66-X.
5. Біла О.Г. Фінанси підприємств : навч. посібник / О.Г. Біла. – Львів: Магнолія, 2009. – 383 с.
6. Гавран В. Я. Дослідження особливостей формування прибутку організації в сучасних умовах господарювання / В. Я. Гавран, Х. Т. Середницька, 2016. – № 847. – С. 55–60. – URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/2744/visnyk2016-55-60.pdf>
7. Енциклопедія банківської справи України / В. С. Стельмаха та ін. / за ред. В. С. Стельмаха. – К. : Молодь, Ін. Юре, 2001. – 680 с
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати” : затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 № 87 за ред. від 18.03.2011 № 372.
9. Криклій О.А. Управління прибутком банку / О.А. Криклій, Н.Г.Масляк. – Суми: Изд-во УАБС НБУ. – 2008. – 86 с.
10. Загородній А.Г. Фінансовий словник. – 4-те вид., випр. та доп. / Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. – К. : Т-во «Знання», КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. ін.-ту НБУ. – 566 с.

11. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. для самот. вивчення дисципліни / Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання-Прес, 2006. – 287 с.
12. Алексеєнко Л.М. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів / Л.М. Алексеєнко, В.М. Олексієнко. – Тернопіль: Астон, 2003. – 672 с.
13. Пилипчук О. В. Прибуток як узагальнений показник господарсько-фінансової діяльності підприємства / О. В. Пилипчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 2 – с. 26-30.
14. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, А. М. Павлівський та ін. ; за ред. проф. А. М. Поддєрьогіна. – 3-тє вид. переробл. та допов. – Київ. : КНЕУ, 2000. – 460 с.
15. Економічна енциклопедія Т. 3. «П» (поручництво) – Я (японський центр продуктивності) / Редкол.: Б.Д. Гаврилишин, С.В. Мочерний (відп. ред.), О.А. Устенко (заст. відп. ред.) та ін. – К. – Тернопіль : ВЦ "Акад." ТАНГУ, 2002. – 952 с.
16. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : уавч. посібник / О.С. Філімоненков. – К. : Кондор, 2007. – 400 с.
17. Кривич Я. М., Ніколенко Ю. В. Систематизація підходів до визначення поняття «Прибуток банку» / Я. М. Кривич, Ю. В. Ніколенко // матеріали V Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції : (м. Суми, 19–20 листопада 2020 року) / Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету. – Суми :Сумський державний університет, 2020., с.39-40
18. Мазаракі А.А., Ушакова Н.М. Економіка торговельного підприємства. – К.: Хрещатик, 2009. – 800 с.
19. Патарідзе-Вишинська М. В. Прибуток підприємств: види, роль та функції / М. В. Патарідзе–Вишинська. // Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. – 2010. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_1_19

20. Вороніна В.Л. Сутність та функції прибутку в умовах сучасного економічного росту країни / В.Л. Вороніна // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ, 2013. – Вип. 33 (Ч. III). – С. 202–205

21. Білявський В. Оцінювання ефективності соціальної діяльності торговельних підприємств / В. Білявський // Вісник Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана. – 2006. – № 3. – С. 39-46.

22. Блонська В.І. Вдосконалення системи управління розподілом та використанням прибутку підприємства / В.І. Блонська, П.П. Адамович // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 92-104.

23. Банки и банковские операции: учебник для вузов / Е.Ф. Жуков, Л.М. Максимова, О.М. Маркова и др.; Под ред. Проф. Е.Ф.Жукова. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997 – 471 с.

24. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підручник/ В.М. Шелудько. – К.: Знання!Прес, 2008.

25. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 18.06.2003 №255. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

26. Ревич М.Я. Стратегії управління прибутковістю банків / М.Я. Ревич // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 2 (35). – С. 75 – 80.

27. Круш П.В., Клименко О.В., Інфляція: суть, форми та її оцінка. Навчальний посібник, Київ. – 2010. – 288 с

28. Русінаю Ю. О. Прибуток як складова фінансової стійкості комерційного банку / Ю. О. Русінаю, Д. Ю. Ліпінська. // Вісник КНУТД. – 2014. – №3. – С. 96–102.

29. Банківські операції: підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін. / За ред. д-ра екон. наук А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2000. –384 с.

30. Демчук Н.І. Управління грошовою позицією та обов'язковими резервами банку /Н.І. Демчук, А.Н. Коваль // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". – 2017. –№2 (24). – С. 22–28.

31. Стубайло Т. С. Банківські кризи: причини та наслідки. Інноваційна економіка. 2013. № 11. С. 168-174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_11_27 (дата звернення: 15.11.2017).
32. Ковалева А. А. Банковские кризисы на современном этапе: дис. канд. екон. наук : 08.00.10. Москва, 2005. 28 с. URL: <https://static.freereferats.ru/avtoreferats/01002752498.pdf> (дата звернення: 12.10.2019).
33. Петик Л. О. Кризи банківської системи: характеристики та критерії класифікації / Л. О. Петик, С. В. Федорова // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.техн. пр. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.2. – С. 225231.
34. Davis E. P., Karim D. Comparing Early Warning Systems for Banking Crises. URL: DOI: 10.1016 / j.jfs.2007.12.004 (дата звернення: 14.08.2017).
35. Calomiris Ch. W. The Costs of Rejecting Universal Banking: American Finance in the Serman Mirror, 1870-1914. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.455.3787&rep=rep1&type=pdf> (on the date: 01.10.2018)
36. Diamond D. W., Dybvig P. H. Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity // The Journal of Political Economy. – 1983. – Vol. 91, № 3. – P. 401-419
37. Lindgren C., Garcia G., Saal M. I. Bank Soundness and Macroeconomic Policy. International Monetary Fund. 1999. 215 p. URL: [https://www.imf.org/en/Publications/Books/Issues/2016/12/30/Bank-Soundness -and- Macroeconomic-Policy-1538](https://www.imf.org/en/Publications/Books/Issues/2016/12/30/Bank-Soundness-and-Macroeconomic-Policy-1538) (on the date: 01.11.2018).
38. Dell’Ariccia G., Detragiache E., Rajan R. The Real Effect of Banking Crises. International Monetary Fund. 2005. Working Paper № /05/63. 30 p. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/The-Real-Effectof-Banking-Crises-18104> (on the date: 01.11.2018).
39. Голуб К. В. Політика подолання кризових явищ в банківській системі України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Чернігів, 2016. 20 с. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>

40. Ковзанадзе И. К. Роль денежно-кредитной политики в преодолении последствий банковских кризисов. Деньги и кредит. Москва, 2003. С. 45-47. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
41. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання : монографія. К. : Київ. нац. торг.-екон. унт, 2009. 754 с. URL: <https://scholar.google.com.ua>
42. Сирота В. С. Функціональні та інституційні аспекти антикризового менеджменту в банківських установах України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2015. 251 с. URL: <http://ubs.edu.ua/images/PDF/disertacia.pdf> (дата звернення: 30.07.2017).
43. Demirgüç-Kunt A., Detragiache E. The Determinants of Banking Crises in Developing and Developed Countries. International Monetary Found. 1998. Vol. 45. № 1. P. 81-109. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp97106.pdf> (on the date: 01.12.2018).
44. Caprio G. Bank insolvency: bad luck, bad policy or bad banking? / G.Caprio, D. Klingebiel [Electronic resource]. – Access mode : http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/18701_badLuck.pdf
45. Hagen J. Von, Ho T. Money market pressure and the determinants of banking crises. Journal of Money, Credit and Banking. 2007. V. 39. Issue 5. P. 1037-1066.
46. Шпачук В.В. Криза банку та банківської системи: основні поняття, суб'єкти державного управління / В.В. Шпачук // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2010_7_6.
47. Гудзь Ю. Ф. Сучасні кризові явища в банківській системі України та шляхи їх подолання / Ю. Ф. Гудзь, К. О. Тузова. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – С. 81–86.
48. Щодо інтеграції банківської системи України до банківської системи Європейського Союзу: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua>

49. Hardy D. Determinants and Leading Indicators of Banking Crises: Further Evidence [Text] / D. Hardy, C. Pazarbasioglu // IMF Staff Paper. – 1999. – № 46. – № 3. – P. 247-258.

50. Солнцев О. Г. Опыт разработки системы раннего оповещения о финансовых кризисах и прогноз развития банковского сектора России на 2012 год [Электронный ресурс] / О. Г. Солнцев, А. А. Пестова, М. Е. Мамонов, З. М. Магомедова // Журнал новой экономической ассоциации. – 2011. – № 12. – Режим доступа: http://www.forecast.ru/_ARCHIVE/Analitics/EcoAs/CMASF12-2011.pdf

51. Улюкаев А. В. Применение сигнального подхода к разработке индикаторов предвестников финансовой нестабильности в РФ / А. В. Улюкаев, П. В. Трунин // Проблемы прогнозирования. – 2008. – № 5. – С. 17-26.

52. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр; Эльга, 2001. – 592 с.

53. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

54. Річні звіти Національного банку України [Електронний ресурс] / НБУ – Режим доступу : https://bank.gov.ua/ua/publications?page=1&perPage=5&search=&document=&pubCategory=1&keywords=&created_from=&created_to=

55. Аналітичний огляд банківської системи України [Електронний ресурс] / Національне рейтингове агентство «Рюрік» // – К. : Режим доступу : <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1187>

56. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

57. Аналітичний огляд банків України [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://bankografo.com>

58. Карчева Г. Т. Оцінка ефективності розвитку банківської системи України та шляхи її підвищення / Г. Т. Карчева, О. О. Затварська // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2004. – Т. 9. – С. 34–39.

59. Офіційний сайт ПриватБанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/>
60. Офіційний сайт Креді Агріколь Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://credit-agricole.ua/o-banke>
61. Офіційний сайт Укрексімбанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eximb.com/>
62. Офіційний сайт Юнекс Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unexbank.ua/site/index.php>
63. НБУ назвав найбільш прибуткові та збиткові банки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://finclub.net/ua/news/nbu-nazvav-naibilsh-prybutkovi-ta-zbytkovi-banky.html>
64. Finbalance. Інтернет-портал про фінанси та економіку. [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: 2019. – Режим доступу: <http://finbalance.com.ua> (дата звернення 05.12.2020) – Назва з екрана.
65. Аналіз банківської діяльності: [підручник] / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко [та ін.]; за ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
66. Лановська Г.І. Аналіз банківської діяльності: Конспект лекцій для студентів за напрямом 6.030508 «Фінанси і кредит» денної та заочної форм навчання денної та заочної форм навчання / К.: НУХТ, 2011. – 236 с.
67. Звіт про роздрібну банківську діяльність Cargemini (<https://worldretailbankingreport.com/about-us/>).
68. Finextra, “Standard Chartered completes LoC blockchain transaction on Voltron,” August 7, 2019, <https://www.finextra.com/newsarticle/34227/standard-chartered-completes-loc-blockchain-transaction-on-voltron>.
69. Tokenpost, “Bank of Thailand’s DLT-focused Project Inthanon advances to Phase III,” July 19, 2019, <https://www.tokenpost.com/Bank-of-Thailands-Project-Inthanon-advances-to-Phase-III-2700>.

70. Straits Times, “MAS, Bank of Canada use blockchain in cross-border trial,” May 3, 2019, <https://www.straitstimes.com/business/banking/mas-bank-of-canada-use-blockchain-in-cross-border-trial>.

71. [Pymnts.com](https://www.pymnts.com), “Societe Generale Debuts Instant Corporate Payments,” September 24, 2019, <https://www.pymnts.com/news/b2b-payments/2019/societe-generale-instant-payments-fis/>.

72. CIB Deutsche Bank, “Deutsch Bank and Serrala launch first API interface for SEPA instant payments,” Thomas Stosberg, April, 2019, <https://cib.db.com/news-and-events/news/deutsche-bank-and-serrala-launch-first-api-interface-for-sepa-instant-payments.htm>.

73. Finextra, “Swift to test real-time cross border payments in Europe,” May 21, 2019, <https://www.finextra.com/newsarticle/33852/swift-to-test-real-time-cross-border-payments-in-europe>.

74. Finextra, “Standard Bank contracts with AWS for mass migration to the cloud,” March 27, 2019, <https://www.finextra.com/newsarticle/33592/standard-bank-contracts-with-aws-for-mass-migration-to-the-cloud>.

75. DIGFIN, “HSBC goes cloud-first,” April 2, 2019, <https://www.digfingroup.com/hsbc-cloud/>.

76. Finextra, “HSBC launches next-generation virtual accounts for corporate and institutional clients,” July 8, 2019, <https://www.finextra.com/pressarticle/79091/hsbc-launches-next-generation-virtual-accounts-for-corporate-and-institutional-clients>.

77. NAVIGANT, “Banks Explore AI to Better Detect Fraud after Go-Ahead from Federal Regulators,” Tim Mueller, March 26, 2019, <https://www.navigant.com/insights/global-investigations-and-compliance/2019/banks-explore-ai-to-detect-fraud>.

78. [ComputerWeekly.com](https://www.computerweekly.com), “NatWest eases business payments with biometric authentication on mobile,” Karl Flinders, April 16, 2019, <https://www.computerweekly.com/news/252461709/NatWest-eases-business-payments-with-biometric-authentication-on-mobile>.

79. Express Computer, “AI Takes Cyber Security To A New Level For HDFC Bank,” Abhishek Raval, July 25, 2018, <https://www.expresscomputer.in/magazine/ai-takes-cyber-security-to-a-new-level-for-hdfc-bank/23580>.

ДОДАТОК А

Таблиця А1 – Систематизація підходів до визначення поняття «прибуток»

Автор, джерело	Визначення
як сукупність основних характеристик	
І.А. Бланк[1]	<p>«Прибуток» є:</p> <ul style="list-style-type: none"> – головною метою підприємницької діяльності; – базою для економічного розвитку держави; – критерієм ефективності конкретної виробничої діяльності; – основним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів, що забезпечують розвиток підприємства; – важливим джерелом зростання ринкової вартості підприємства; – найважливішим джерелом задоволення соціальних потреб суспільства; – основним захисним механізмом від банкрутства»
як результат капіталу	
І.А. Волкова, О.Ю. Калініна[2]	«Прибуток - це збільшення власного капіталу в результаті фінансово-господарської діяльності, крім вилучень частки засновників із капіталу»
Білик В.О. [3]	<p>Прибуток:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) є результатом капіталу як обов'язкового фактора будьякого виробництва; 2) винагорода капіталіста за відстрочку особистого споживання власного капіталу, за ризик в очікуванні ефекту від вкладених у виробництво засобів.
як показник результативності роботи банку	
В.М. Кочетков, О.В. Омельченко[4]	Прибуток – це головний показник результативності роботи банку. Кількісний та якісний аналіз прибутковості проводиться з метою визначення фінансової стійкості банку та оцінки ефективності його роботи за визначений звітний період
Біла О.Г.[5]	Прибуток – позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і зрештою свідчить про рівень якості виробленої продукції, рівень собівартості.
Мец В.О.[6]	Прибуток – фінансова категорія, яка показує позитивний фінансовий результат, характеризує ефективність виробництва, свідчить про обсяг і якість виготовленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості
як дохід	
Енциклопедія банківської справи України за редакцією В. С. Стельмаха[7]	Прибуток банку є перевищенням доходів банку над витратами (різниця між ними) до сплати податку на прибуток
П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати” [8]	«Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати»

Продовження таблиці А1

О.А. Криклій, Н.Г. Маслак[9]	«Прибуток – це виражений у грошовій формі дохід власника на вкладений капітал, плата за працю та ризик ведення підприємницької діяльності, що є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення такої діяльності»
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С.[10]	Прибуток: сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.
Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М.[11]	Прибуток становить собою різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво та реалізацію продукції.
Алексеєнко Л.М., Олексієнко В.М.[12]	Прибуток (eariangs, profit, прибыль) - виражений у грошовій формі чистий дохід підприємства на вкладений капітал, який характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності і представляє собою різницю між сукупним доходом і сукупними затратами у процесі виконання цієї діяльності.
як частина додаткової вартості	
О. В. Пилипчук[13]	«Прибуток – це частина додаткової вартості продукту, що реалізується господарюючим суб'єктом, та яка залишається після покриття витрат виробництва»
А. Поддєрьогін[14]	«Прибуток – це частина додаткової вартості, вироблена і реалізована, готова до розподілу. Підприємство одержує прибуток після того, як втілена в створеному продукті вартість буде реалізована і набере грошової форми».
Мочерний С.В.[15]	Прибуток – це перетворена, похідна форма додаткової вартості, яка з кількісного аспекту є різницею між ціною продажу і витратами капіталу на її виробництво.
Філімоненков О.С.[16]	Прибуток – це частина вартості додаткового продукту, додатковий продукт, виражений у грошах частина чистого доходу, одна з його форм.

ДОДАТОК Б

Таблиця Б1 – Систематизація підходів до визначення понять «криза банку» та «банківська криза»

Автор, джерело	Визначення
як нездатність банківської системи виконувати свої функції	
Т. Стубайло[31]	нездатність банківської системи виконувати свої основні функції акумуляції та мобілізації тимчасово вільних грошових коштів, надання кредитів, проведення розрахунків і платежів в економіці країни
А. Ковальова[32]	нездатність банківської системи виконувати свої основні функції (акумулювати тимчасово вільні кошти в країні, надавати кредити, проводити розрахунки і платежі), диференційована за часткою проблемних банків, обсягом витрат державних органів на підтримку проблемних банків, впливом системних банків та стан фінансово-кредитної системи
Л. Петик[33]	неспроможність банківської системи та її інститутів виконувати свої основні функції з акумуляції та мобілізації грошових коштів, надання кредитів, проведення розрахунків та платежів в економіці країни
Е. Ф. Девіс та Д. Карім[34]	наявність значно зниженої здатності банків виконувати свої посередницькі функції
як банківська паніка	
Ч. У. Каломіріс[35]	банківські кризи визначаються або банківською панікою або значною хвилиною банкрутств банків, що перевищує 1 % ВВП.
Д. Даймонд, Ф. Дібвіг[36]	«банківська паніка» (bank panics), коли кризові явища поширюються не тільки на всю банківську систему, але і на національну систему розрахунків і платежів (тобто банківська паніка досить часто являються наслідком «набігу на банки»)
як значне скорочення депозитної бази	
К. Ліндрен, Г. Гарсія та М. Саал[37]	значне скорочення депозитної бази чи інші значні зрушення в структурі банківського портфеля, банкрутства та масові державні інтервенції
Дж. Дель Арріка [38]	або значне скорочення обсягів депозитів, або урядові заходи щодо стабілізації банківської системи, або перевищення 2% ВВП офіційних витрат на стабілізацію банківської кризи та перевищення відмовць одо сплати кредитів на 10%
як різке погіршення стану	
К. Голуб[39]	різке погіршення стану ринку банківських послуг під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, що призводить до неіездатності окремих банків погіршення ліквідності й якості фінансових інструментів, зниження надійності та стабільності функціонування банківської системи в цілому.
І. Ковзанадзе[40]	різке погіршення якості активів та внаслідок цього фінансових результатів діяльності банків
О. Барановський [41]	різка зміна зовнішніх і внутрішніх умов діяльності банківської системи, внаслідок чого вона стає неспроможною стабільно функціонувати та виконувати свої основні функції.
як сукупність проблем з ліквідністю та платоспроможністю	
В. Сирота[42]	сукупність проблем з ліквідністю та платоспроможністю ... через дефіцит коштів для здійснення розрахунків клієнтів та суттєву втрату капіталу, атако ж зниження вартості активів

Продовження таблиця Б1

А. Деміргук-Кунт, І. Детражіа[43]	начна частина банківської системи стає неплатоспроможною та неліквідною, і не здатна продовжувати функціонувати без спеціальної підтримки монетарних та наглядових органів
Г. Капріо, Д. Клінжебіель[44]	погіршення платоспроможності банку; подія, за якої відбувається втрата всього чи майже всього капіталу банку
як ситуація	
Юрген фон Хаген[45]	ситуація, коли сумнів у платоспроможності банківської системи призводить до масштабного вилучення депозитів або значної підтримки ліквідності від органів банківського регулювання, або до різкого збільшення короткострокових процентних ставок, або комбінації всіх з них
Шпачук В. В.[46]	...небезпечна, загрозна діяльності банку ситуація, яка виражається в неспроможності його власників та керівництва забезпечити стійкість установи, виконання вимог регулюючих органів і власних зобов'язань